

Konkurences padome

Apbedīšanas pakalpojumu tirgus uzraudzība

Rīga 2015

SATURA RĀDĪTĀJS

1. IEVADS	4
2. KONKRĒTAIS TIRGUS	10
2.1. Konkrētās preces tirgus	10
2.2. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus	13
2.3. Konkrētais tirgus Uzraudzības ietvaros	13
3. APBEDIŠANAS PAKALPOJUMI	14
3.1. Apbedīšanas pakalpojumu (t.i., arī kremācijas pakalpojuma) sniegšanas nozares tiesiskais regulējums .	14
3.2. Apbedīšanas pakalpojumi un to veidi	17
3.3. Apbedīšanas pakalpojumu cenas	22
4. APBEDIŠANAS PAKALPOJUMU SNIEDZĒJI SLIMNĪCU TERITORIJĀS UN MORGOS	25
5. KREMATORIJA	41
6. PAŠVALDĪBAS, KAS NODARBOJAS AR APS	45
7. SECINĀJUMI	53

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

- APS – apbedīšanas pakalpojumu sniedzējs(-i)
- EAA – Eiropas Apbedītāju asociācija
- KL – Konkurences likums
- KP – Konkurences padome
- LAA – Latvijas Apbedītāju asociācija
- LPMC – Latvijas Pašvaldību mācību centrā
- LR – Latvijas Republika
- MK – Ministru kabinets
- RAB – Rīgas Apbedītāju biedrība
- RD – Rīgas dome
- SAC – sociālās aprūpes centrs(-i)
- VSAA – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra
- VSAC – Valsts sociālās aprūpes centrs

1. IEVADS

Pamatojoties uz Konkurences likuma 7.panta pirmās daļas 1.punktu, 9.panta trešās daļas 4.punktu, 2014.gada 10.aprīlī Konkurences padome (turpmāk – KP) nolēma uzsākt Apbedīšanas pakalpojumu tirgus uzraudzību (turpmāk – Uzraudzība).

Uzsākot Uzraudzību, tika izvirzīts mērķis apzināt konkurences situāciju apbedīšanas pakalpojumu tirgū Latvijas Republikas (turpmāk – LR) teritorijā un iespējamās barjeras jaunu tirgus dalībnieku ienākšanai šajā tirgū, identificēt tirgus dalībniekus, kas sniedz apbedīšanas pakalpojumus, noskaidrot, kāda veida pakalpojumi tiek sniegti, kā arī to, pēc kādiem pamatprincipiem šo pakalpojumu sniedzēji nosaka šo pakalpojumu cenas. Papildus tika uzstādīts mērķis apzināt visu normatīvo regulējumu, kas attiecas uz apbedīšanas pakalpojumu sniegšanu LR teritorijā.

Sākotnēji, analizējot publiski pieejamo informāciju par apbedīšanas pakalpojumu tirgu Latvijas teritorijā, KP secināja, ka ļoti maz apbedīšanas pakalpojumu sniedzēju (turpmāk – APS) interneta vietnēs izvieto informāciju par, piemēram, cenām un pakalpojumu veidiem. KP uzmanību piesaistīja arī fakts, ka nereti APS atrodas slimnīcu teritorijās, atbilstoši arī šis aspekts tika vērtēts Uzraudzības ietvaros.

Nemot vērā iepriekš minēto, KP apkopoja informāciju par APS tirgu kopumā, vēršoties pie pašiem APS, LR valsts iestādēm, slimnīcām, sociālajiem aprūpes centriem un asociācijām, kas pārstāv šo nozari. Papildus tika veikta arī patērētāju un APS uzņēmumu aptauja.

Uzraudzības ietvaros KP pieprasīja un apkopoja informāciju no:

- Rīgas Apbedītāju biedrības (turpmāk – RAB);
- Latvijas Apbedītāju asociācijas (turpmāk – LAA);
- Eiropas Apbedītāju asociācijas (turpmāk – EAA);
- 40 slimnīcām, no kurām atbildes sniedza 37;
- sociālās aprūpes centriem, no kuriem atbildes sniedza 15;
- pamatojoties uz interneta vietnē *firmas.lv* pieejamajiem datiem, tika izsūtīts 171 informācijas pieprasījums apbedīšanas pakalpojumu sniedzējiem, kuri kā darbības nozari norādījuši "Apbedīšana un ar to saistītā darbība" – tika saņemtas 78 atbildes;
- Latvijas Pašvaldību mācību centra;
- LR lielākajām pašvaldībām (Daugavpils, Jelgavas, Jēkabpils, Jūrmalas, Liepājas, Ogres, Rēzeknes, Valmieras un Ventspils);

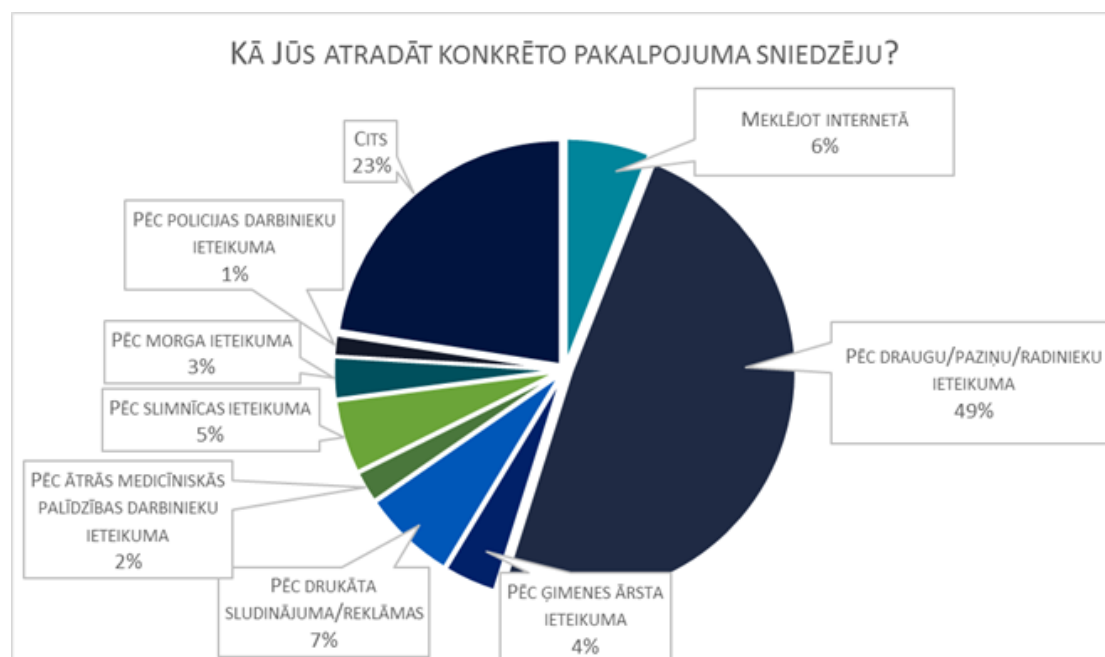
- Rīgas domes Īpašuma departamenta un Mājokļu un vides departamenta;
- sadarbībā ar Valsts ieņēmumu dienestu un Patērētāju tiesību aizsardzības centru tika veikta patērētāju un APS uzņēmumu aptauja, kurā piedalījās 147 patērētāji un četri uzņēmumi.

Uzraudzības ietvaros KP izvērtēja konkurences situāciju apbedīšanas pakalpojumu tirgū laika periodā no 2014.gada aprīļa līdz 2015.gada jūnijam.

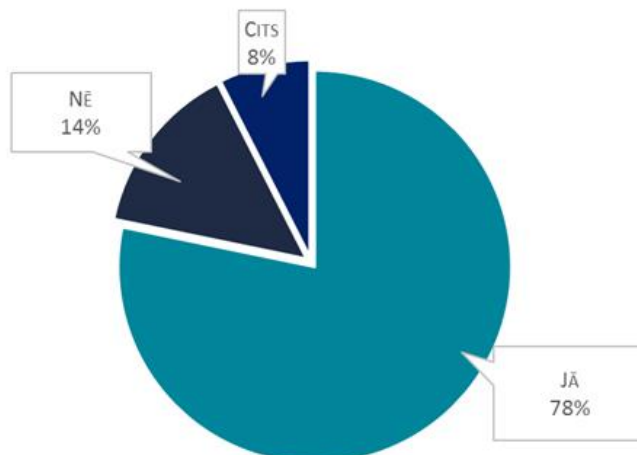
Lai aizsargātu tirgus dalībnieku intereses, Uzraudzības ziņojuma (turpmāk – Ziņojums) publiskojamā versijā nav iekļauta Uzraudzības ietvaros iegūtā un analizētā informācija, kurai piešķirts ierobežotas pieejamības informācijas statuss.

Aptaujas rezultāti

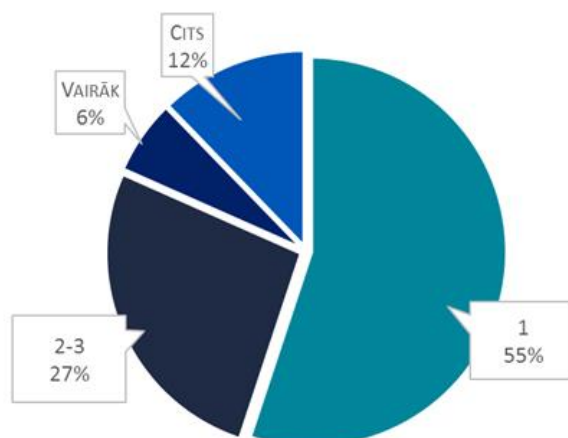
Patērētāju aptaujas rezultāti iezīmē dažādas problēmas APS tirgū, kas sīkāk tiks apskatītas Ziņojumā.

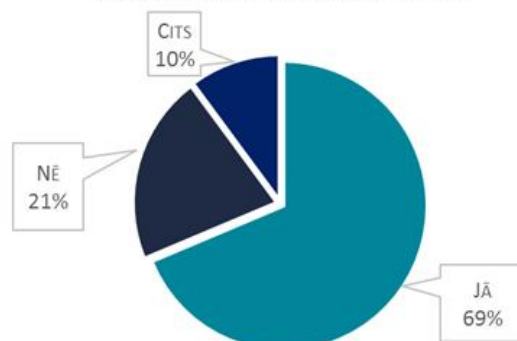
VAI JUMS BIJA IESPĒJA BRĪVI IZVĒLĒTIES PAKALPOJUMA SNIEDZĒJU?

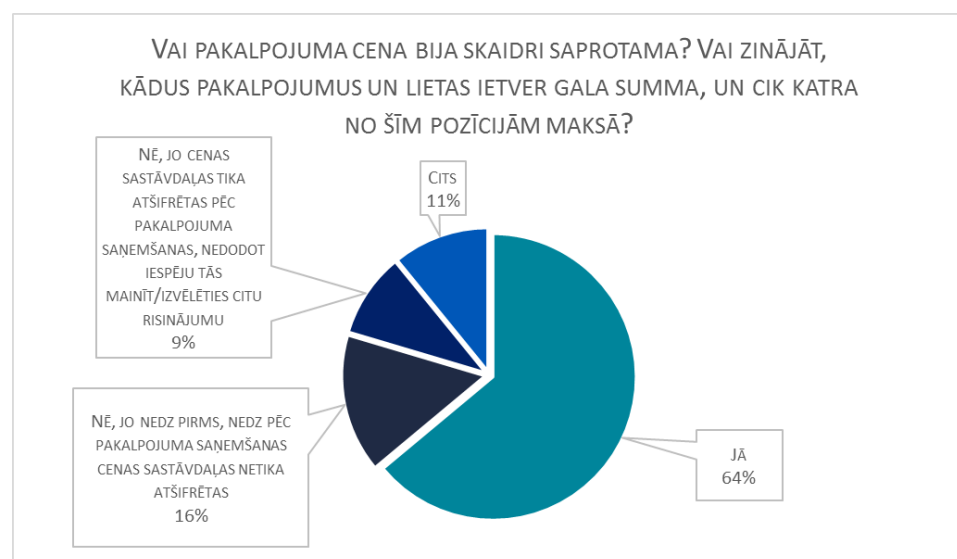
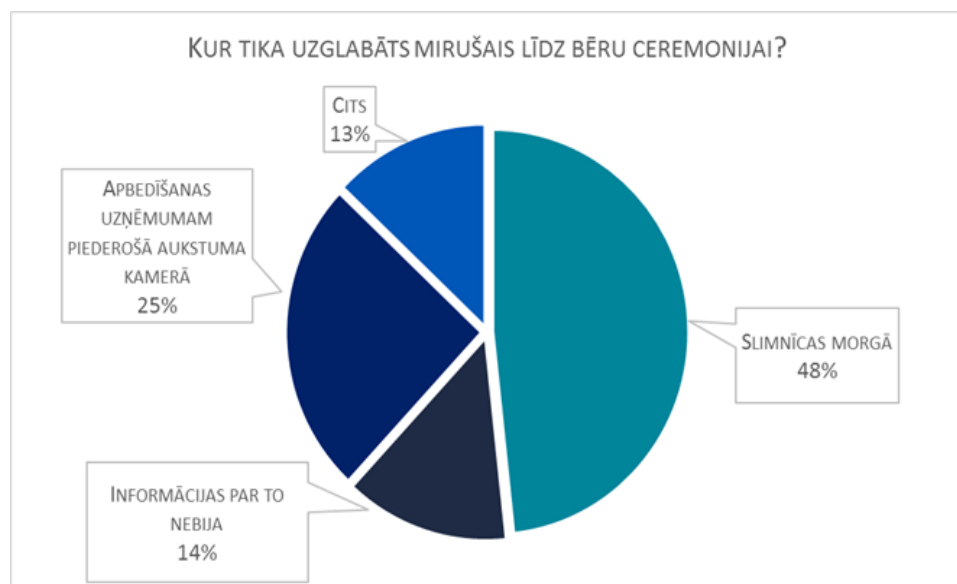
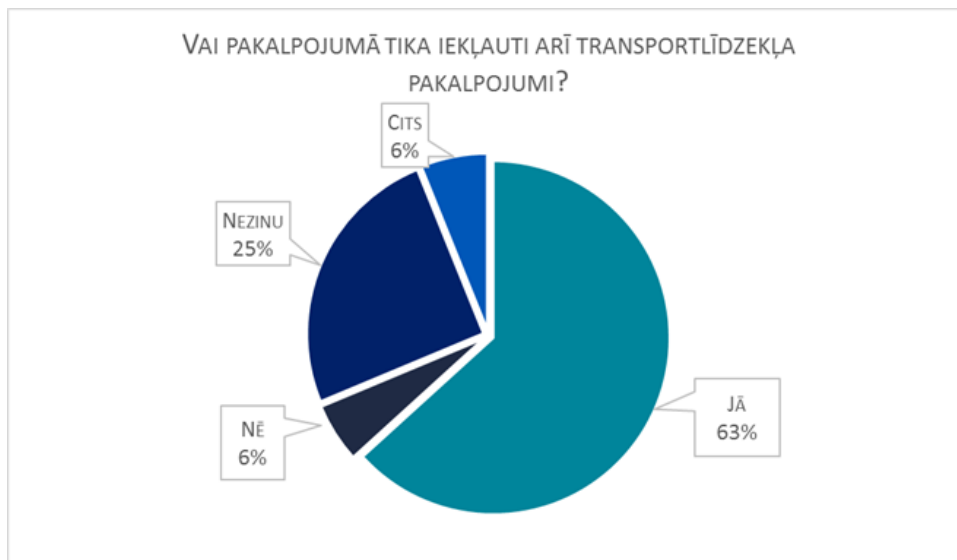

CIK UZŅĒMUMU PIEDĀVĀJUMUS IZSKATĪJĀT, PIRMS IZVĒLĒJĀTIES?

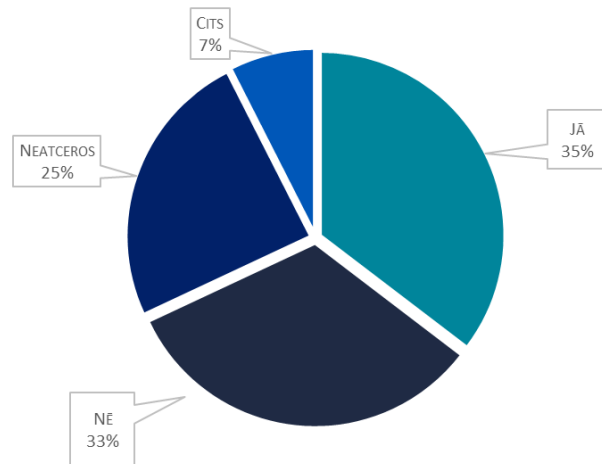

VAI PAKALPOJUMA SATURS BIJA SKAIDRI SAPROTAMS? PIEMĒRAM, VAI ZINĀJĀT, KĀDS BŪS KATAFAKLS, KĀDS BŪS IZVADĪŠANAS VIETAS (KAPLIČAS) NOFORMĒJUMS, KUR TIKS UZGLABĀTS AIZGĀJUŠAIS LĪDZ BĒRU CEREMONIJAS NORISEI U.TML.

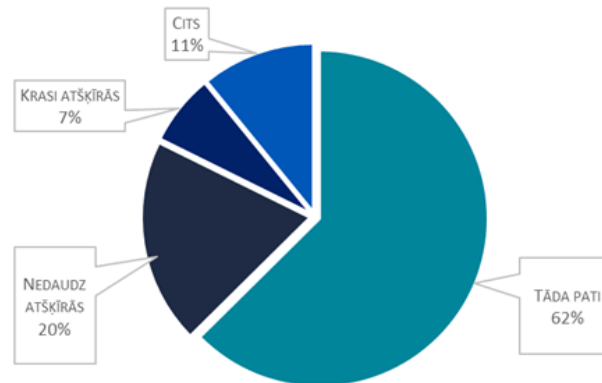

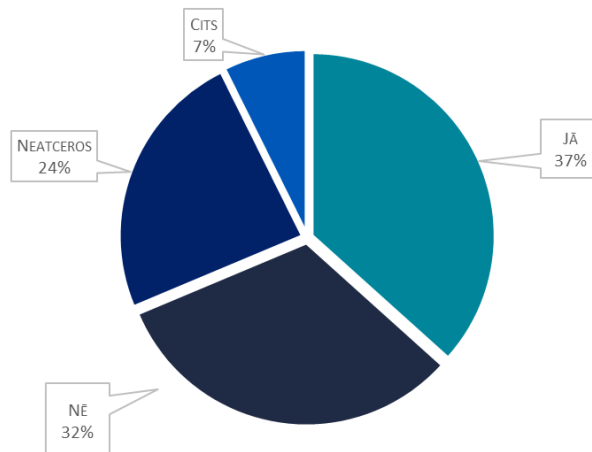
VAI PAKALPOJUMA SNIEDZĒJS REDZAMĀ VIETĀ BIJA IZVIETOJIS CENRĀDI?

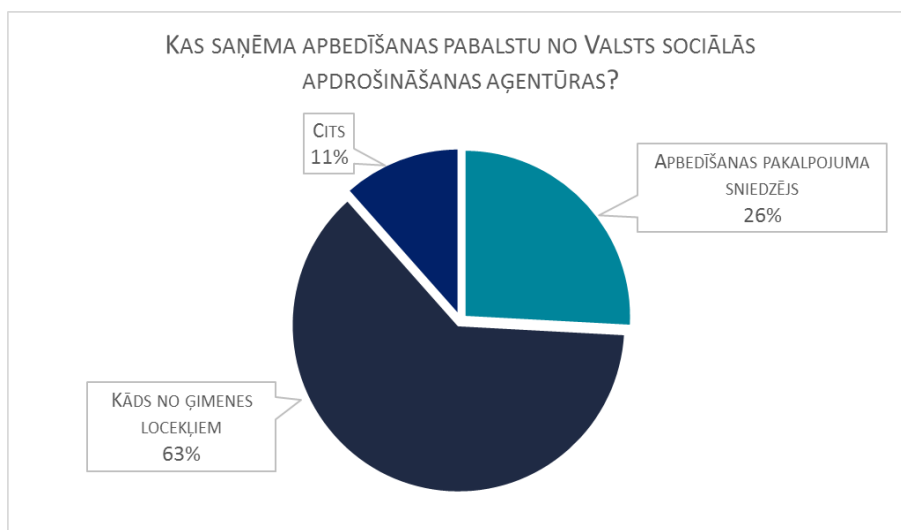
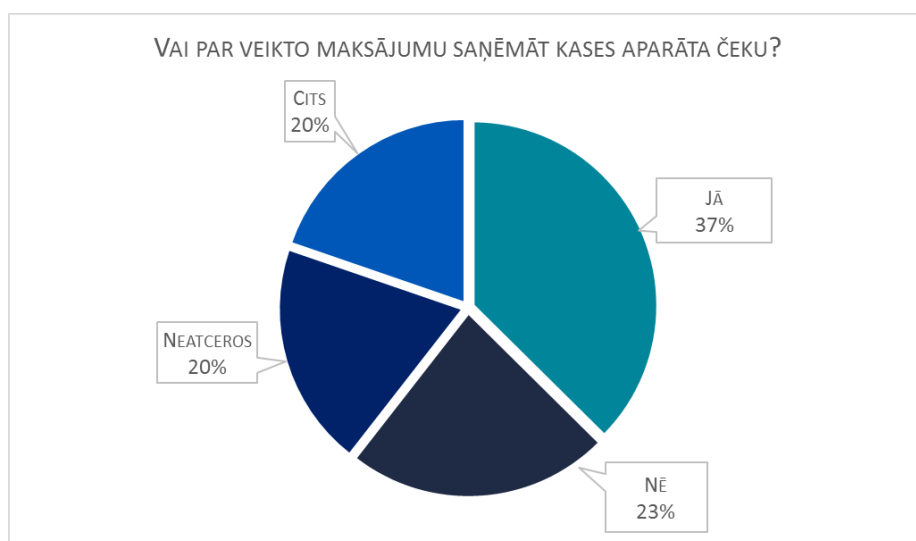
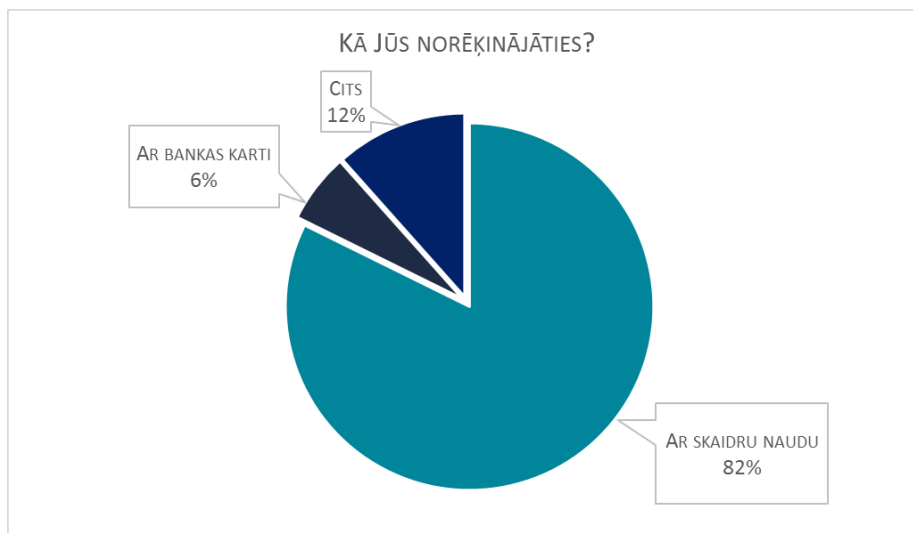

VAI PAKALPOJUMA GALĒJĀ CENA IZRĀDĪJĀS TĀDA PATI, KĀ BIJĀT VIENOJUŠIES IEPRIEKŠ?

VAI CENAS BIJA NORĀDĪTAS, IEKĻAUJOT PVN?

2. KONKRĒTAIS TIRGUS

2.1. Konkrētās preces tirgus

Par konkrēto tirgu Konkurences likuma¹ (turpmāk - KL) 1.panta 4.punkta izpratnē uzskatāms konkrētās preces tirgus, kas izvērtēts saistībā ar konkrēto ģeogrāfisko tirgu.

Par konkrētās preces tirgu KL 1.panta 5.punkta izpratnē uzskatāms noteiktas preces tirgus, kurā ietverts arī to preču kopums, kuras var aizstāt šo noteikto precī konkrētajā ģeogrāfiskajā tirgū, ņemot vērā pieprasījuma un piedāvājuma aizstājamības faktoru, preču pazīmes un lietošanas īpašības.

Apbedīšanas pakalpojumu nozares saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas (turpmāk – NACE) kods ir 96.3 – apbedīšana un ar to saistītās darbības. "Apbedīšana un ar to saistītās darbības" iekļauj ļoti dažādus un mainīgus pakalpojumus, kas dažkārt ir atkarīgi no sezonas, speciālām klienta vēlmēm un citiem apstākļiem. Šie pakalpojumi ir specifiski savā būtībā, tādēļ šajā Uzraudzībā tiek apskatīti vispārīgi – mirušā uzglabāšana, sagatavošana apglabāšanai vai kremācijai, iezārkošana, apglabāšana, apbedīšanas un kremācijas pakalpojumu nodrošināšana, sēru ceremonijas telpu iznomāšana un noformēšana, mirušo transportēšana, apbedīšanas piederumu tirgošana, sēru ceremonijas organizēšana. Jāņem vērā, ka APS sniedz atšķirīgus apbedīšanas pakalpojumus. Jāpiemin, ka, piemēram, kapa rakšana un kapraču nodrošināšana ir pārsvarā pašvaldību, nevis APS pārziņā. Dažkārt par šiem pakalpojumiem klients maksā pašvaldībai izmantojot APS kā starpniekus, par ko APS tādos gadījumos saņem aģenta maksu no summas par kapavietas rakšanu. Tomēr pastāv gadījumi, kad pašvaldības kapsētā veicamie darbi ir APS pakalpojums par konkrētu cenu. Kremācija ir apbedīšanas pakalpojums, kas NACE klasifikatorā netiek izdalīts ārpus "apbedīšana un ar to saistītā darbība". Klienti izvēlas vai kremēšanu, vai apbedīšanu. Tādējādi kremēšana ir atsevišķi izdalāms pakalpojums, kuru LR teritorijā sniedz tikai viens uzņēmums – SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija", kas nomā Rīgas krematorija ēku un zemi un ir nodrošināts ar speciālu tehniku kremācijas veikšanai. Lai arī ļoti daudzi APS norāda, ka sniedz kremēšanas pakalpojumu, tie šajā gadījumā veic tikai aģenta lomu starp klientu un SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija", par to saņemot aģenta maksu. Līdz ar to Uzraudzības ietvaros iespējams definēt divus konkrētās preces tirgus:

1. Apbedīšanas pakalpojums un ar to saistītā darbība;

¹ Konkurences likums Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=54890>

2. Kremācijas pakalpojums un ar to saistītā darbība.

Ziņojumā vērtētais apbedīšanas pakalpojumu tirgus un konkrētie pakalpojumi apskatīti vispārīgi, kā arī skaidrota katra pakalpojuma sniegšanas specifika.

Apbedīšanas pakalpojumu aizstājamība

No ekonomiskā viedokļa pieprasījuma aizstājamība ir efektīvākais disciplinējošais spēks konkrētās preces piegādātājiem. Tirgus dalībnieks nevar būtiski ietekmēt pastāvošos preces realizācijas noteikumus, ja patērētāji ir spējīgi viegli pārorientēties uz citiem pieejamiem konkrētās preces aizstājējiem vai citiem piegādātājiem.²

Ņemot vērā apbedīšanas pakalpojumu (t.i., arī kremācijas pakalpojumu) specifiku, šos pakalpojumus no pieprasījuma puses nav iespējams aizstāt ar citiem pakalpojumiem.

Jāņem vērā fakts, ka APS nozari atšķirībā no citiem saimnieciskās darbības veidiem raksturo pieprasījuma nepārtrauktība, respektīvi, pieprasījumu neietekmē tādi faktori kā, piemēram, gada laiks, politiskā un ekonomiskā situācija valstī, materiālā stabilitāte utt. Apbedīšanas pakalpojumi nepieciešami vienmēr un ikvienam, līdz ar to šie pakalpojumi ir ļoti nozīmīgi sabiedrībai kopumā un ir neaizvietojami.

Kritēriji, izvēloties apbedīšanas pakalpojumu sniedzēju

Izvēloties APS, jāņem vērā, ka klients vairumā gadījumu atrodas psiholoģiski ļoti grūtā stāvoklī un tādējādi, iespējams, mazāk vadās pēc patērētājam raksturīgiem racionalitātes apsvērumiem (piemēram, veicot cenu un citu būtisku pakalpojumu raksturojošu elementu salīdzināšanu), bet biežāk izvēlas to APS, kas ir visātrāk un visērtāk pieejams. Tādējādi ir pietiekošs pamats uzskatīt, ka pieprasījums pēc APS pakalpojumiem neveidojas normālos tirgus apstākļos, patērētājam salīdzinot cenas, pakalpojuma kvalitāti, pārdomājot piedāvājumu un pieņemot lēmumu par labu vienam vai otram pakalpojumu sniedzējam. Izvēloties APS, visbiežāk vairums klientu lēmumus pieņem ļoti ātri, paļaujoties uz pirmo informāciju par kādu konkrētu APS, nesalīdzinot ne cenas, ne pakalpojuma kvalitāti. Tādējādi, izvēloties apbedīšanas pakalpojumu sniedzēju, APS biroja atrašanās vietai un pieejamībai (tūlītējai informācijai par APS) ir ļoti liela nozīme.

² KP "Vadlīnijas tirgus noteikšanai un konkurences stāvokļa izvērtēšanai" (5.lpp)
Pieejams:
<http://www.kp.gov.lv/documents/9e0f6a9db07173c16427adb195d579f0ee5e15>

Saskaņā ar KP veikto patērētāju un uzņēmumu aptauju par apbedīšanas pakalpojumu sniedzēju darbībām (turpmāk – Aptauja) 147 aptaujātie patērētāji norāda, ka APS izvēlējušies pēc:

- draugu/paziņu/radinieku ieteikuma (65 atbildes);
- pēc drukāta sludinājuma/reklāmas (9 atbildes);
- meklējot internetā (8 atbildes);
- pēc slimnīcas ieteikuma (7 atbildes);
- pēc ģimenes ārsta ieteikuma (5 atbildes);
- pēc murga darbinieka ieteikuma (4 atbildes);
- pēc ātrās medicīniskās palīdzības darbinieku ieteikuma (3 atbildes);
- pēc policijas darbinieku ieteikuma (2 atbildes);
- 30 respondenti uz šo jautājumu atbildi nesniedza;

14 no aptaujātajiem šajā jautājumā atzīmēja vairākus variantus:

- pēc draugu/paziņu/radinieku ieteikuma (8 atbildes);
- pēc drukāta sludinājuma/reklāmas (7 atbildes);
- pēc ģimenes ārsta ieteikuma (4 atbildes);
- pēc policijas darbinieku ieteikuma (4 atbildes);
- pēc ātrās medicīniskās palīdzības darbinieku ieteikuma (3 atbildes);
- pēc murga darbinieka ieteikuma (3 atbildes);
- meklējot internetā (1 atbilde);
- pēc slimnīcas ieteikuma (1 atbilde).

Patērētāji uzsver, ka ļoti liela nozīme ir APS atrašanās vietai, proti, ir svarīgi, lai tas būtu sasniedzams pēc iespējas ātrāk. Secināms, ka pirmais tuvākais APS būs izdevīgākajā pozīcijā, salīdzinot ar tiem, kas atrodas tālāk no aizgājēja atrašanās vietas, piemēram, slimnīcas vai mājām. Daudzi no APS norāda, ka ļoti neētiska rīcība saskatāma to APS darbībās, kas, visticamāk, maksā policijas un/vai ātras medicīniskās palīdzības darbiniekiem, ģimenes ārstiem par to, lai šo dienestu darbinieki ieteiktu vai uzreiz izsauktu uz notikuma vietu konkrētu APS, jo šie darbinieki nereti ir pirmie, kas saskaras ar mirušā tuviniekiem, un tiem ir iespēja ar saviem ieteikumiem ietekmēt tuviniekus, kas atrodas psiholoģiski ļoti smagā stāvoklī.

Aptaujas ietvaros uz jautājumu par to, cik uzņēmumu piedāvājumus izskatījāt, pirms izvēlējāties APS, 81 respondents atbildēja, ka izskatīja tikai viena uzņēmuma piedāvājumu, savukārt 39 respondenti atzina, ka izskatījuši divus līdz trīs uzņēmumu piedāvājumus, kamēr deviņi respondenti – vairāk par trīs piedāvājumiem. 18 respondenti atbildes nesniedza.

Ņemot vērā faktu, ka LR teritorijā ir tikai viena krematorija, ja klients vēlas izmantot kremācijas pakalpojumus, pastāv tikai viena iespēja, kur to veikt. Līdz ar to attiecībā uz kremācijas pakalpojumiem un ar tiem saistītajām darbībām, konkurence nepastāv.

2.2. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus

Par konkrēto ģeogrāfisko tirgu KL 1.panta 3.punkta izpratnē uzskatāma ģeogrāfiskā teritorija, kurā konkurences apstākļi konkrētās preces tirgū ir pietiekami līdzīgi visiem šā tirgus dalībniekiem, un tādēļ šo teritoriju var nošķirt no citām teritorijām.

Kā norāda LAA priekšsēdētājs, LR teritorijā darbojas aptuveni 200 APS uzņēmumi. Savukārt RAB priekšsēdētājs norādījis, ka Rīgā ir aptuveni 50 apbedīšanas pakalpojumu sniedzēji (ieskaitot nelegālos APS³), un katrs no Rīgā esošajiem APS var darboties visā LR teritorijā.

Vērtējot pieprasījumu, secināms, ka klienti izvēlas tos APS, kas atrodas vistuvāk vietai, kur atrodas mirušais (konkrētā novadā, pilsētā, pagastā vai vistuvāk slimnīcai, morgam vai sociālajam aprūpes centram).

Lai gan kremācijas pakalpojumu LR teritorijā sniedz tikai viens uzņēmums, saskaņā ar Uzraudzības ietvaros saņemto informāciju atsevišķi APS savu pakalpojumu klāstā piedāvā pārvadāt mirušos kremāšanai uz Igauniju vai Lietuvu, taču Uzraudzībā aplūkots apbedīšanas pakalpojumu (t.i., arī kremācijas pakalpojuma) tirgus tikai LR teritorijā.

2.3. Konkrētais tirgus Uzraudzības ietvaros

Ņemot vērā iepriekš minēto, KP secina, ka Uzraudzības ietvaros iespējams definēt šādus konkrētos tirgus:

1. Apbedīšanas pakalpojums un ar to saistītā darbība LR teritorijā;
2. Kremācijas pakalpojums un ar to saistītā darbība LR teritorijā.

Uzraudzības ietvaros tika konstatēts, ka sīkāk iespējams izdalīt pakalpojumus un to veidus dažādu reģionu, lielāko pilsētu, pagastu u.c. ietvaros, kur nereti vienāds pakalpojums vai nu izdalīts atsevišķi, vai arī iekļauts kopējā pakalpojumā, piemēram, kapa vietas noformēšana ar skujām. Tādējādi Uzraudzībā iegūtā informācija un dati par apbedīšanas pakalpojumu tirgu LR teritorijā analizēti kopumā un vispārīgi.

³ RAB priekšsēdētāja piebilde: "Nelegālais APS ir tāds, kas nav reģistrēts LR Komercreģistrā un apbedīšanas pakalpojumus sniedz bez nepieciešamā aprīkojuma (biroja telpām, attiecīgā transporta, apbedīšanas piederumiem)."

3. APBEDĪŠANAS PAKALPOJUMI

3.1. Apbedīšanas pakalpojumu (t.i., arī kremācijas pakalpojuma) sniegšanas nozares tiesiskais regulējums

Aptaujātie APS norāda, ka Latvijā nav normatīvo aktu, kas tieši reglamentētu apbedīšanas pakalpojumu sniegšanu. Minēto apstiprina arī RAB priekšsēdētājs un LAA priekšsēdētājs. Kā norāda abu biedrību vadītāji, Kapsētu un apbedīšanas likumprojekts tika virzīts Rīgas domē, Saeimā un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā, taču nav ticis skatīts jau vairāk kā divus gadus, un arī Ziņojuma sagatavošanas brīdī situācija nav mainījusies. LAA priekšsēdētājs to skaidro ar minējumu, ka pašvaldības neizrāda nekādu interesi par šādu likumprojektu. Uzraudzības laikā netika identificēta viena valsts iestāde, kas būtu atbildīga par APS nozares sakārtošanu un uzraudzību.

Daži no aptaujātajiem APS norāda, ka pastāv atsevišķi normatīvie akti saistībā ar apbedīšanas pakalpojumiem, tomēr tie neregulē šīs nozares politiku kopumā un ir ļoti vispārīgi, piemēram:

- 1997.gada 6.janvārī LR ratificētais 1973.gada 26.oktobra starptautiskais līgums "Līgums par liķu transportēšanu";
- Rīgas domes 2008.gada 9.decembra saistošie noteikumi Nr.149 "Rīgas pilsētas pašvaldības kapsētu darbības un uzturēšanas noteikumi";
- 2005.gada 19.jūlija Ministru kabineta (turpmāk – MK) noteikumi Nr.523 "Kārtība, kādā ievēd valstī vai izved no tās miruša cilvēka ķermeni, pārvadā, glabā, apbedī vai kremē no infekcijas slimības miruša cilvēka ķermeni un veic obligāto patoloģoanatomisko izmeklēšanu diagnozes precizēšanai pēc slimnieka nāves";
- 2007.gada 27.marta MK noteikumi Nr.215 "Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un miruša cilvēka nodošana apbedīšanai";
- 2010.gada 29.jūnija MK noteikumi Nr.600 "Kremācijas noteikumi";
- Likums "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu";
- Ārstniecības likums;
- 2009.gada 20.janvāra MK noteikumi Nr.60 "Noteikumi par obligātajām prasībām ārstniecības iestādēm un to struktūrvienībām";
- 2010.gada 21.jūnija MK noteikumi Nr.565 "Noteikumi par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku

sociālajām garantijām” u.c., kas tieši un netieši regulē APS nozari un ar to saistītās darbības.

- **2005.gada oktobra Eiropas standarts EN 15017 / ICS 03.080.30 “Apbedīšanas pakalpojumi – Prasības”.** Informācija par šādu Eiropas standartu iegūta no Latvijas Pašvaldību mācību centra – neviens no APS nav norādījis uz šādu avotu, līdz ar to, secināms, ka APS nav informācijas par šāda veida Eiropas standartu. Šo normatīvo aktu izstrādājusi Eiropas standartizācijas komiteja ar mērķi:
 1. nodrošināt apbedīšanas pakalpojumu kvalitāti, ieskaitot pietāti attiecībā pret mirušo un viņa piederīgajiem, ņemot vērā spēkā esošos vietējos priekšrakstus;
 2. padarīt patērētājam caurskatāmus apbedīšanas pakalpojumus un to cenu veidošanas pamatprincipus;
 3. sniegt pamata ieteikumus, ņemot vērā atšķirīgus apbedīšanas jomā pieņemto likumu nosacījumus un ētiskās, kultūras un reģionālās apbedīšanas rituālu tradīcijas, kā arī specifiskus higiēnas un apkārtējās vides aizsardzības aspektus;
 4. noteikt apbedītāja fakultatīvās un obligātās funkcijas, kā arī minimālos informācijas sniegšanas pienākumus;
 5. aprakstīt profesionālā statusa „apbedītājs” kvalifikācijas profilu, kā arī apbedītāja un apbedīšanas uzņēmuma darbinieku kvalifikācijas celšanu.

Iepriekš minētajā normatīvajā aktā noteikts, ka ***Eiropas standartam jāpiešķir nacionālā standarta statuss, publicējot identisku tekstu vai atzīstot to līdz 2006. gada aprīlim, un līdz 2006. gada aprīlim jāatceļ iespējamās ar to pretrunā esošie nacionālie standarti***⁴. Lai gan šādi standarti ir rekomendējoša rakstura, tie varētu tikt izmantoti, lai izstrādātu nozares normatīvo regulējumu nacionālā līmenī. Papildus jānorāda, ka prasība par standarta publicēšanu ir izpildīta, un šis Eiropas standarts ir publiski pieejams.

Rīgā esošie APS norāda, ka darbojas saskaņā ar Rīgas domes saistošajiem noteikumiem Nr.149 “Rīgas pilsētas pašvaldības kapsētu darbības un uzturēšanas noteikumi”, Rīgas domes 2013.gada 19.marta lēmumu Nr.5964 “Par Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta maksas pakalpojumiem” un Rīgas domes saistošajiem noteikumiem Nr.184 “Rīgas pilsētas pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība”.

Visi ārpus Rīgas esošie APS norāda, ka vadās pēc pašvaldību saistošajiem noteikumiem par kapu apsaimniekošanu un

⁴ Pieejams: <https://www.lvs.lv/en/products/19654>

uzturēšanu, kas gan neregulē apbedīšanas pakalpojumu sniegšanu kopumā, piemēram, Preiļu novada domes saistošie noteikumi Nr.2010/10 "Preiļu novada kapsētu uzturēšanas noteikumi".

APS arī norādījuši, ka savu komerciālo darbību veic saskaņā arī ar apbedīšanas pakalpojumu tieši nesaistītiem normatīvajiem aktiem: 1998.gada 28.jūlija MK noteikumi Nr.270 "Vidējās apdrošināšanas iemaksu algas aprēķināšanas kārtība un valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu piešķiršanas, aprēķināšanas un izmaksas kārtība"; 2008.gada 21.apriļa MK noteikumi Nr.288 "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība"; Valsts sociālo pabalstu likums; likums "Par valsts pensijām"; likums "Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam"; likums "Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām"; likums "Par pašvaldībām"; Pievienotās vērtības nodokļa likums; Komerclikums; Mikrouzņēmumu nodokļa likums; likums "Par grāmatvedību"; Krimināllikums; Administratīvā procesa likums; Civillikums; Informācijas atklātības likums; Fizisko personu datu aizsardzības likums; Dokumentu juridiskā spēka likums; MK 2010.gada 28.septembra noteikumi Nr.916 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība"; Darba likums; Patērētāju tiesību aizsardzības likums; 2006.gada 1.augusta MK noteikumi Nr.631 "Kārtība, kādā piesakāms un izskatāms patērētāja prasījums par līguma noteikumiem neatbilstošu precī vai pakalpojumu".

Kā norāda EAA pārstāvji, piemēram, Igaunijā jau kopš 2011.gada ir spēkā likums, kas regulē APS darbību.

KP vērtējumā būtu nepieciešams veidot konceptuāli vienotu normatīvo regulējumu, kas noteiktu APS darbības pamatprincipus, lai novērstu to, ka katrs APS var rīkoties, vadoties pēc saviem ieskatiem, kas nereti noved pie atsevišķu APS neētiskas, negodprātīgas un arī pret konkurenci vērstas rīcības. Detalizētāk APS norādītās problēmas apskatītas turpmāk Ziņojumā.

Likumprojektā "Par kapsētām un apbedīšanas lietām" ir iekļauta virkne nozīmīgu punktu, kas noregulētu vairākas Uzraudzības ietvaros identificētās problēmas, uz kurām norādīja pārsvarā visi aptaujātie APS, piemēram:

- *Mirušo pārvadāšana ar neatbilstošu transportu;*
- *Nepieciešamība noteikt ierobežojumus apbedīšanas pakalpojumu reklamēšanai slimnīcās, ārstniecības iestādēs, sanatorijās, pansionātos un līdzīgās iestādēs, valsts un pašvaldību iestādēs u.c., aizliedzot piederīgo neaicinātu uzrunāšanu un pakalpojumu piedāvāšanu, jo sevišķi slimnīcās, ārstniecības iestādēs, sanatorijās, pansionātos un līdzīgās iestādēs, vietās, kur izdod ārsta apliecības par nāves iestāšanos, dzimtsarakstu nodaļās, policijas un kapu pārvalžu iestādēs;*

- APS biroju atrašanās slimnīcās, ārstniecības iestādēs, sanatorijās, pansionātos un līdzīgās iestādēs, kapos, valsts un pašvaldību iestādēs, it īpaši tajās, kas saistītas ar formalitātēm un dokumentu izdošanu nāves gadījumā, kā dzimtsarakstu nodaļas, vietas, kur izsniedz ārsta slēdzienu par nāves iestāšanos (morgi, patologanatomiskās iestādes), kapu pārvalžu iestādes, kapu kantori u.c.

3.2. Apbedīšanas pakalpojumi un to veidi

Apbedīšanas pakalpojumi un to veidi ir visdažādākie – tie ir atkarīgi gan no sezonas, klienta vēlmēm, gan APS esošā aprīkojuma u.c. apstākļiem.

KP lūdz visiem aptaujātajiem APS identificēt, kādus pakalpojumus tie sniedz, un iesniedz cenrādi par katru pakalpojumu.

Vairums APS iesniedza nekonkrētus sarakstus ar piedāvātajiem pakalpojumiem vai šādu sarakstu neiesniedza vispār.

No interneta vietnēs un APS mājas lapās pieejamās informācijas secināms, ka virkne APS piedāvā arī pakalpojumu „komplektus”, piemēram, “sociālā pakete”, “ekonomiskā pakete” un “V.I.P. pakete”, kurām ir norādīta cena un sniegts vispārējs ieskats par paketē iekļautajiem pakalpojumiem. Līdz ar to klients, izvēloties kādu no “paketēm”, ir minimāli informēts par to, kādi tieši pakalpojumi ir iekļauti “paketē” un kāda ir konkrēta cena par pakalpojumu.

Paši APS uz KP informācijas pieprasījumiem atbildēja, ka liela problēma ir negodīga pakalpojumu sniedzēju attieksme pret pakalpojumu saņēmēju. Daudzi APS klientam piedāvā tikai pilnu pakalpojumu komplektu, nenodrošinot izvēles iespēju atteikties no kāda pakalpojuma veida.

Saskaņā ar KP veikto patērētāju Aptauju uz jautājumu „Vai pakalpojuma cena bija skaidri saprotama un vai zinājāt, kādus pakalpojumus un lietas ietver gala summa, un cik katra no šīm pozīcijām maksā”, no 147 aptaujātajiem patērētājiem:

- 94 atbildējuši apstiprinoši;
- 23 atbildējuši neapstiprinoši, jo nedz pirms, nedz pēc pakalpojuma saņemšanas cenas sastāvdaļas netika atšifrētas;
- 14 atbildējuši neapstiprinoši, jo cenas sastāvdaļas tika atšifrētas pēc pakalpojuma saņemšanas, nedodot iespēju tās mainīt/izvēlēties citu risinājumu;
- 16 no aptaujātajiem nav atbildējuši vispār vai snieguši paskaidrojumu.

Atbildot uz iepriekš minēto jautājumu, patērētāji norāda uz vairākām neskaidrībām, piemēram, nav bijušas skaidrības par atsevišķu pakalpojumu cenu (morga, transporta u.c.) – ir bijusi uzrādīta tikai kopējā summa, neidentificējot katra pakalpojuma cenu atsevišķi. Viens no aptaujātajiem norādīja, ka bija jābūt ļoti uzstājīgam, lai noskaidrotu, kādi tieši pakalpojumi ir iekļauti kopējā summā.

Atsevišķu pakalpojumu cenu noteikšanā rodas arī neskaidrības, kad tiek iejaukti vairāki uzņēmumi, piemēram, aptaujā bija arī šāda atbildes:

- *"Daļēji saprotami, jo apbedīšanas birojs dažkārt piedāvā to, kas īstenībā nav nepieciešams. Piemēram, man bija situācija, ka nelaiķis jau bija savests kārtībā pirms krematorijas, tomēr APS uzskatīja, ka ir jānodzen vēlreiz bārda, par ko tika pieprasīti 20 EUR. Kopā krematorijā tika samaksāts 566 EUR, bez urnas un kaprača (papildus 63 EUR par glabāšanu, 10 EUR par kapraci). Vēl slimnīcas morgā bija jāmaksā 50 EUR par ģērbšanu un grimēšanu. 303 EUR par zārku un nogādāšanu uz Krematoriju Rīgā";*
- *"Ne visai skaidri, jo vienā uzņēmumā vajadzēja maksāt par pakalpojumiem un precēm (zārks, krusts, izvadīšanas pakalpojumi, transports u.c.), savukārt otrā - par kapsētas vietu, par kapa rakšanu un kaprači vēl pieprasīja atsevišķu samaksu par rakšanu un egļu zariem";*
- *"Bija runa par kapa noklāšanu ar skujām, un par tām tika samaksāts, bet realitātē noformējuma nekāda nebija. Kaprači nemācēja aizrakt kapu kā nākas. Kauns bija skatīties";*
- *"Informācija ar sarakstu par to, kas būs nodrošināts (bez cenas), tika uzrakstīta ar roku uz piezīmju lapiņas. Bēru laikā izrādījās, ka nav paklāja, bet vēlāk pārliecinājos, ka paklājs lapiņā bija ierakstīts".*

Saskaņā ar Uzraudzībā iegūto informāciju no APS var izdalīt turpmākos apbedīšanas **pakalpojumus**.

- Kapa rakšana. Šis pakalpojums bieži vien iedalās vairākās kategorijās – kapa rakšana ziemā (dziļā sasalumā vai ļoti sarežģītā vidē), vasarā, kapa nostiprināšana ar dēļiem u.tml.
- Bedres izrakšana urnai, bedres apdare un urnas apbedīšana. Šim pakalpojumam arī ir kategorijas – ziemā, vasarā, apdare ar skujām vai ziediem.
- Kremācijas pakalpojums (kremācijas kapsula, mazās vai lielās zāles īre, zārka īre).
- Palīgdarbi kapa vietu sagatavošanā un apbedīšanas procedūrās. Tas ir, kapa vietas elementu apmales un flīžu demontāža, kapa vietas noformēšana ar skujām (to

sagatavošana), celiņa nokaisīšana ar skujām no kapličas līdz kapa vietai, dekoratīvo augu, koku izrakšana, saglabāšana, dzīvzoga apgriešana, zārka nešana (uz rokām) no kapličas līdz kapa vietai par konkrētu attālumu, zārka ielaišana bedrē, bedres aizrakšana, kopiņas izvietošana.

- Aģenta izsaukšana uz mājām.
- Katafalka pakalpojumi un citi ar mirušā pārvietošanu saistīti pakalpojumi. Tas ir, kapsētā zārka nogādāšanai no kapličas līdz kapa vietai, uz morgu, no morga līdz baznīcai un kapsētai, no mājām līdz kapa vietai noteiktos diennakts laikos, ārpus pašvaldības teritorijas, mirušā iznešana no mājas un izcelšana morgā.
- Transportēšanas pakalpojumi ārpus LR teritorijas.
- Kapličas izmantošana izvadīšanas ceremonijai, tās noformēšana ceremonijai (ar zaļumiem, svecēm).
- Aukstuma kameras (saldētavas) izmantošana (ja APS ir ar tādu nodrošināts).
- Kapu zvana zvanīšana noteiktu laiku.
- Apbedīšanas inventāra noma (dēji, lāpstas, dvieļi).
- Maksa par atļauju iebraukt transportam kapu teritorijā (izņemot katafalku).
- Maksa par kapu teritorijas sakopšanu pēc apbedījuma.
- Maksa par kapu teritorijas sakopšanu pēc apmales, pieminekļa uzstādīšanas.
- Mirušā ķermeņa apkope. Tas ir, mazgāšana, gērbšana, iezārkošana, skūšana, grimēšana, dezinfekcija.
- Ar apbedīšanu saistīto dokumentu noformēšana, apbedīšanas organizēšana. Tas ir, miršanas apliecības noformēšana, medicīnas slēdziena par nāvi noformēšana, VSAA noformēšana, kapu rakšanas atļaujas noformēšana, kapu maksājuma noformēšana.
- Regulāra kapu kopiņas apkopšana (ieskaitot apstādīšanu u.c. darbus) pēc bērņu ceremonijas, ilgtermiņā vai noteiktu laiku.
- Mirušā pārapbedīšana. Tas ir, stādījumu noņemšana, pieminekļa un apmaļu demontāža, kapa atrakšana un aizrakšana, mirstīgo atlieku izcelšana, iezārkošana, kapličas izgreznošana, noformēšana, ar personas ekshumāciju saistīto atļauju un dokumentu nokārtošana u.c.
- Ar apbedīšanu saistīto piederumu tirgošana (dažāda veida zārki, dažāda veida krusti, plāksnīšu izgatavošana krustiem, pārsegi, šķidruti, dekoratīvās segas, dažādu veidu sveces, paklāji, čības, lakatiņi, šalles, lentas vainagiem, vainagi).
- Pieminekļu, kapa apmaļu un kapu soliņu izgatavošana, pasūtīšana.
- Transporta noma bērņu viesiem.
- Sēru ceremonijas vadītāja pakalpojumi bērņu ceremonijas un mielasta laikā (mācītājs, izvadītājs).

- Mūziķu pakalpojumi (ērģeles, vijole, flauta) bērnu ceremonijas un mielasta laikā.
- Foto pakalpojumi.

Morga/ aukstuma kameru pakalpojums

Saskaņā ar Uzraudzībā iegūto informāciju var izdalīt vairākus apbedīšanas pakalpojumus, par kuru praktisku realizāciju klients netiek detalizēti informēts un viņam ir zināms tikai šī pakalpojuma nosaukums cenrādī, piemēram, „aukstuma kameras (saldētavas) izmantošana diennaktī”. Tas, kur tieši tiek uzglabāts mirušais, bieži vien nav zināms. Daudziem APS, kas piedāvā šo pakalpojumu, nemaz nav savas aukstuma kameras. Tas nozīmē, ka mirušais tiek uzglabāts slimnīcas morgā (par ko būtu atsevišķi jānorēķinās ar slimnīcu). Tāpat, atbilstoši Uzraudzībā iegūtajai informācijai, ir bijuši gadījumi, kad mirušais tiek uzglabāts ziemā automašīnās, garāžās vai kapličās.

Arī Aptaujas rezultāti liecina, ka daudzos gadījumos klients nav informēts par to, kur mirušais līdz bērnu ceremonijai tiek uzglabāts. Lai arī 70 no 147 aptaujātajiem pakalpojumu saņēmējiem norādīja, ka zināja, ka mirušais tiek glabāts slimnīcas morgā, un 37 norādīja, ka apbedīšanas uzņēmumam piederošā aukstuma kamerā, tomēr 21 aptaujātais norādīja, ka informācijas par to nebija vispār. Savukārt pieci no aptaujātajiem norādīja, ka, cik zināms, mirušais ticis uzglabāts, piemēram, kapličā pie kapiem. Vairāki no aptaujātajiem norādīja, ka pastāvēja šaubas par to, vai tiešām APS ir pašam sava aukstuma kamera (vienā no gadījumiem APS atteicās ziņot, kurā morgā vai aukstuma kamerā mirušais atrodas), lai gan par to tikusi pieprasīta neadekvāti liela naudas summa. Viens no aptaujātajiem norādīja, ka mirušais tika uzglabāts dzīvoklī līdz bērnu ceremonijai.

EAA šajā sakarā veikusi izpēti un norāda, ka saskaņā ar internetā pieejamiem resursiem LR teritorijā 71-97 APS, kas piedāvā morga pakalpojumus. EAA norāda, ka, izvērtējot Veselības inspekcijā pieejamo informāciju par ārstniecības iestādēm, kuras ir paziņojušas par atbilstību 2009. gada 20.janvāra MK noteikumos Nr.60 "Noteikumi par obligātajām prasībām ārstniecības iestādēm un to struktūrvienībām" minētajām prasībām, konstatējams, ka mirušo cilvēku nogādāšanai un uzglabāšanai Patoloģijas nodaļa (Morgs) ir šādās ārstniecības iestādēs:

1. Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca, SIA;
2. Jelgavas pilsētas slimnīca, SIA;
3. Kuldīgas slimnīca, SIA;
4. Ludzas medicīnas centrs, SIA;
5. Aizkraukles slimnīca, SIA;
6. Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca, VSIA;
7. Krāslavas slimnīca, SIA;

8. Tukuma slimnīca, SIA;
9. Jēkabpils reģionālā slimnīca, SIA;
10. Daugavpils reģionālā slimnīca, SIA;
11. Vidzemes slimnīca, SIA;
12. Rīgas Dzemdību nams, RPSIA;
13. Bērnu klīniskā universitātes slimnīca, VSIA;
14. Liepājas reģionālā slimnīca, SIA;
15. Rēzeknes slimnīca, PSIA;
16. Rīgas 1.slimnīca, RPSIA;
17. Balvu un Gulbenes slimnīcu apvienība, SIA;
18. Dobeles un apkārtnes slimnīca, SIA;
19. Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca, VSIA;
20. Apbedīšanas nams-krematorija "Paradisus", SIA;
21. Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca.

Saskaņā ar 2007.gada 27.marta MK noteikumu Nr.215 "Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un miruša cilvēka nodošana apbedīšanai" prasībām miruša cilvēka ķermeni nogādā ārstniecības iestādes patoloģijas nodaļas morgā. Būtiski, ka saskaņā ar minēto MK noteikumu 20.punkta nosacījumiem morgā, telpā mirušo uzglabāšanai vai tiesu medicīnas ekspertīzes iestādē mirušā cilvēka ķermeni glabā temperatūrā, kas nepārsniedz 4°C. Tas nozīmē, ka ārstniecības iestādes struktūrvienībā Patoloģijas nodaļā ar Morgu vai telpā mirušo uzglabāšanai ir jābūt noteiktai temperatūrai līdz 4°C (sk. kopsakarā ar 2009. gada 20. janvāra MK noteikumiem Nr.60 "Noteikumi par obligātajām prasībām ārstniecības iestādēm un to struktūrvienībām"). Savukārt saskaņā ar 2005.gada 19.jūlija MK noteikumu Nr.523 "Kārtība, kādā ieved valstī vai izved no tās miruša cilvēka ķermeni, pārvadā, glabā, apbedī vai kremē no infekcijas slimības miruša cilvēka ķermeni un veic obligāto patoloģianatomisko izmeklēšanu diagnozes precizēšanai pēc slimnieka nāves" 13.punktu mirušā cilvēka ķermeni glabā patoloģijas nodaļā, morgā, telpā mirušo uzglabāšanai vai tiesu medicīnas ekspertīzes iestādē temperatūrā, kas nepārsniedz 6°C.

Transporta līdzekļa (katafalka) pakalpojums

Vairums no APS, kuriem KP lūdza sniegt atbildes par problēmām APS nozarē, norādīja, ka *"daudziem APS nav pienācīga un pilnvērtīga aprīkojuma – speciāla transporta (katafalka) kvalitatīvu apbedīšanas pakalpojumu sniegšanai. Mirušie tiek transportēti ar privātām automašīnām vai mikroautobusiem, bet ne specializētiem auto – katafalkiem, līdz ar to tie APS dempingo šo pārvešanas cenu, sevišķi uz citām pilsētām un uz/no ārzemēm. Cena ir tāda, kas pat nesedz degvielas izdevumus."*

Iepriekš minēto apstiprina arī Aptaujas rezultāti. Uz jautājumu, vai pakalpojumos tika iekļauti arī transportlīdzekļa pakalpojumi, no 147 aptaujātajiem:

- 90 apstiprināja, ka pakalpojumos tika iekļauti arī transporta līdzekļa pakalpojumi, taču daudzos gadījumos klientiem nav informācijas par to, ar kādu tieši transporta līdzekli mirušais pārvadāts, par ko tika veikts maksājums;
- 40 norādīja, ka nezina, vai pakalpojumos tika iekļauti transporta līdzekļa pakalpojumi;
- 8 norādīja, ka netika pakalpojumos iekļauti transporta līdzekļa pakalpojumi;
- 9 uz šo jautājumu nesniedza atbildi.

Daļa aptaujāto norādīja, ka transporta līdzeklis, ar ko tika sniegts transporta pakalpojums, bija katafalks. Tomēr vairums aptaujāto norādīja, ka transporta līdzekļi, ar ko tika nodrošināts pakalpojums, bija mikroautobuss vai busiņš. Tas liecina, ka patērētājiem nav izpratnes par to, kādam ir jābūt speciāli aprīkotam transporta līdzeklim mirušo pārvadāšanai.

3.3. Apbedīšanas pakalpojumu cenas

LAA priekšsēdētājs norāda, ka bēres bez īpašām papildu prasībām un klienta vēlmēm vidēji izmaksā ap 600-700 EUR, ieskaitot morga pakalpojumus, nesējus un kapa rakšanu.

Ir ļoti nedaudzi APS, kam ir noteikts sīki detalizēts pakalpojumu saraksts un to cenrādis. Tie APS, kam ir apstiprināts cenrādis, skaidro, ka cena par katru konkrētu apbedīšanas pakalpojumu tiek noteikta, ņemot vērā to, kādu bērū ceremoniju pasūtītājs vēlas organizēt un kādus apbedīšanai nepieciešamos piederumus izvēlas. Pamatojoties uz uzņēmumā apstiprināto cenrādi un pasūtītāja vēlmēm, tiek veikts aprēķins par pasūtījumu kopumā. Šie uzņēmumi norādīja, ka cenu politiku izstrādājuši, ņemot vērā sniegto pakalpojumu un pārdošanā piedāvāto apbedīšanas piederumu pašizmaksu, pieskaitot administratīvās izmaksas un plānoto peļņu. Uzņēmumi arī norādīja, ka viņiem ir zināmas aptuvenās apbedīšanas pakalpojumu cenas tirgū, taču sava uzņēmuma cenas veido neatkarīgi.

Cenas apbedīšanas pakalpojumiem ir ļoti atšķirīgas – daudzi norāda tikai cenu diapazonu (no – līdz), savukārt daļai APS nemaz nav konkrētas pakalpojumu un cenu lapas. Šajā sakarā vairums APS norāda, ka bērū izmaksas ir ļoti individuālas, tādēļ nav iespējams piedāvāt konkrētu cenu par pakalpojumu, jo cenas ir atkarīgas no klienta maksātspējas un vēlmēm, tādēļ katrs APS savas cenas nosaka neatkarīgi, atkarībā no konkrētās situācijas, norādot tikai

aptuveno pakalpojuma cenu un vadoties pēc APS un klienta abpusējās vienošanās.

Patērētāju Aptaujas ietvaros, tika uzdots jautājums, vai pakalpojuma sniedzējs redzamā vietā bija izvietojis cenrādi, uz ko no 147 respondentiem, tika saņemtas:

- 52 atbildes – jā;
- 42 atbildes – nē;
- 36 atbildes – neatceros;
- 11 no aptaujātajiem nesniedza atbildes.

Pie papildu informācijas aptaujātie norādīja, ka par cenām notika mutiska vienošanās, un dažkārt sākotnēji tika norunāta viena cena, bet pēc pakalpojumu saņemšanas bija jāmaksā krietni vairāk, nekā iepriekš runāts.

Patērētāju Aptaujas ietvaros tika jautāts, vai pakalpojuma gala cena izrādījās tāda pati, kā bija vienojušies iepriekš, uz ko no 147 respondentu atbildēm tika saņemtas:

- 92 atbildes – tāda pati;
- 29 atbildes – nedaudz atšķīrās;
- 10 atbildes – krasi atšķīrās;
- 16 no aptaujātajiem sniedza citas atbildes.

Pie papildu informācijas aptaujātie norādīja, ka neizpratni rada fakts, ka pēc kopējās summas par pakalpojumu sarēķināšanas, tiek izrakstīti papildu rēķini, piemēram, par morga pakalpojumiem.

Patērētāju Aptaujas ietvaros tika uzdots jautājums, vai cenas bija norādītas, iekļaujot pievienotās vērtības nodokli (turpmāk – PVN), uz ko no 147 respondentiem tika saņemtas:

- 55 atbildes – jā;
- 49 atbildes – nē;
- 36 atbildes – neatceros;
- 10 no aptaujātajiem nesniedza atbildes.

Pie papildu informācijas aptaujātie norādīja, ka vairums gadījumos APS norādījuši, ka, ja klients maksās skaidrā naudā, tad kopējo summu aprēķinās bez PVN. Ir gadījumi, kad APS norādījis, ka apbedīšanas pakalpojumiem vispār nav PVN. Ir patērētāji, kas norāda, ka tam, vai ir vai nav iekļauts PVN, nepievērš uzmanību. Bieži kopējā rēķinā (ja tāds ir) tiek norādītas cenas, neidentificējot, vai tās ir ar vai bez PVN.

Vairākums aptaujāto APS norāda, ka apbedīšanas pakalpojumiem būtu jāsamazina PVN likme sakarā ar to, ka apbedīšanas pakalpojumi nav klasisks pakalpojums, kā arī būtu jāņem vērā lauku teritoriju iedzīvotāju zemā maksātspēja. Kāds no aptaujātajiem APS kā problēmu norāda valsts nodokļu politiku: *"Apbedīšanas pakalpojumu ņēmēji vismaz 95% gadījumu ir fiziskas*

personas, pie tam ļoti bieži cilvēki ir pensijas vecumā, bet par apbedīšanas pakalpojumu noteiktais PVN ir 21% apmērā, kas būtiski sadārdzina šī pakalpojuma kopējo vērtību. Vairākus gadus atpakaļ apbedīšanas pakalpojumiem tika noteikta samazinātā PVN likme, kas pēc mūsu domām, būtu APS nozarei atbilstoša.”

Patērētāju Aptaujas ietvaros tika uzdots jautājums, kādā veidā tika veikts norēķins ar APS. 121 aptaujātais norādīja, ka norēķins ar APS tika veikts ar skaidru naudu, un tikai deviņi no aptaujātajiem norādīja, ka ar bankas maksājumu karti. 17 no aptaujātajiem nesniedza atbildi. Kā arī ir bijuši gadījumi, kad APS nosaka, ka, ja norēķini tiks veikti skaidrā naudā, tad kopējā pakalpojumu summa tiks samazināta par 10-15% vai arī nebūs jāmaksā PVN. Vairāki aptaujātie norādīja, ka kopējā summā bija iekļauts apbedīšanas pabalsts, kas pārskaitīts no Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk – VSAA).

Uz jautājumu, kas saņēma apbedīšanas pabalstu no VSAA, 92 aptaujātie norāda, ka to saņēma kāds no ģimenes locekļiem, savukārt 38 norāda, ka to izdarīja APS. Viens no patērētājiem aptaujā norādīja uz šādu situāciju: *“Uzņēmums neatklāja, kāds ir VSAA pārskaitītais apbedīšanas pabalsts. Pēc tam, kad teicu, ka man ir tiesības iepazīties ar lēmumu un ka zvanīšu pati uz VSAA un noskaidrošu, tad tajā pašā dienā no apbedīšanas biroja atzvanīja un pateica lēmumā norādīto summu, kas bija lielāka, nekā sākotnēji izpaustā, un birojs vēlāk man atmaksāja starpību, kuru bija paturējuši - aptuveni 100 EUR. Līdz ar to sanāktu, ka es šo summu par pakalpojumu pārmaksāju, jo rēķinā parādījās mazāka VSAA izmaksātā summa nekā lēmumā norādītā summa, kuru saņēma birojs. Būtu nepieciešams šo jautājumu sakārtot, tādējādi, ka tuvinieks arī saņem VSAA lēmumu un tam ir tiesības to apstrīdēt, jo sanāk, ka lēmumu saņem birojs, bet tuvinieks nemaz nezina apbedīšanas pabalsta apmēru un tam nav iespējas to apstrīdēt.”*

APS ļoti daudzos gadījumos neizsniedz kases čekus par sniegtajiem pakalpojumiem, ko apstiprina Aptaujas rezultāti. No 147 aptaujātajiem 55 norāda, ka ir saņēmuši čeku, 34 norāda, ka nav saņēmuši čeku, 29 neatceras un 29 uz šo jautājumu nav atbildējuši. Patērētāji norāda, ka pastāv ļoti daudz gadījumu, kad APS izsniedz vienkāršu rakstisku kvīti (kur nav norādīti konkrēti pakalpojumi, par kuriem jāmaksā) bez rekvizītiem, un to pašu ir iespējams iegūt tikai ar atkārtotu pieprasījumu.

Piemērs, kāda veida “čekus” izsniedz vairākums APS -

Sivāni - Jānuvā -	
kolova - Jānuvā -	
Sivāni - Jānuvā	
	- 90€
Kapuvā -	160€
Kataplāns -	40€
Lāns -	130€
Arvats -	20
Pārvalde -	20
	<hr/>
	490
	200
	<hr/>
	290€

(255)

Atlaides apbedīšanas pakalpojumiem

Uzraudzības ietvaros vairākums APS snieguši informāciju, ka atlaides nepiešķir, tomēr ir APS, kas piešķir atlaides pensionāriem, maznodrošinātām personām vai personām ar trūcīgas personas statusu, kā arī var izvērtēt iespējamās atlaides piešķiršanu pēc attiecīga klienta pieprasījuma, ņemot vērā klienta materiālo stāvokli, taču noteiktas atlaižu likmes nav.

4. APBEDĪŠANAS PAKALPOJUMU SNIEDZĒJI SLIMNĪCU TERITORIJĀS UN MORGOS

Uzraudzības ietvaros tika izsūtīti 40 informācijas pieprasījumi lielākajām LR slimnīcām ar mērķi noskaidrot, kurās slimnīcās, to morgos vai to teritorijā un uz kāda likumiska pamata atrodas APS uzņēmumi.

Tika saņemtas 37 atbildes, kas apstiprina, ka 14 slimnīcās (morgos vai slimnīcas teritorijās) atrodas APS biroji, pārsvarā, uz nomas līguma pamata, skat. tabula Nr.1.

Slimnīcas, kuru teritorijās atrodas apbedīšanas pakalpojumu sniedzēji

Slimnīcas nosaukums	Apbedīšanas pakalpojumu sniedzēja nosaukums un pamatojums
1. VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca"	Slimnīcas telpās darbojas APS SIA "Kallava" uz 2011.gada 29.aprīļa nedzīvojamo telpu nomas līguma pamata (termiņš līdz 2015.gada 29.aprīlim). Telpu nomas līgums noslēgts, pamatojoties uz Rīgas nomas tiesību izsoles rezultātiem.
2. SIA "Rīgas 1.slimnīcā"	Slimnīcas telpās atrodas SIA "Karāls serviss" uz neapdzīvojamo telpu nomas līguma pamata.
3. PSIA "Ādažu slimnīcā"	Slimnīcas telpās atrodas SIA "Funeral Service Latvia" uz 2011.gada 2.janvārī noslēgtā neapdzīvojamo telpu nomas līguma pamata, jo neviens neizrādīja interesi.
4. SIA "Saldus medicīnas centrs"	Slimnīcas telpās darbojas APS SIA "Resas nams" uz nomas līguma pamata. Citi nav interesējušies.
5. SIA "Preiļu slimnīca"	Slimnīcas morgā ir APS SIA "Preiļu saimnieks", kas atrodas uz līguma pamata par telpu nomu. Tas tika izvēlēts, jo nebija citu pretendentu.
6. SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	Slimnīcas telpās darbojas APS SIA "Riets Plus" (2008.gada 10.decembrī noslēgts nedzīvojamo telpu nomas līgums) un SIA "Atvadas" (2011.gada 17.maijā noslēgts līgums). SIA "Atvadas" piešķirts līgums izsoles kārtībā, bet SIA "Riets Plus" pēc SIA "Riets Plus" ierosinājuma, jo tajā laikā nebija noteikumi.
7. SIA "Tukuma slimnīca"	Ar SIA "Kalve" ir noslēgts

	nedzīvojamo telpu līgums, ar ko SIA izīrētas garāžas automašīnas stāvvietai.
8. SIA "Dobeles un apkārtnes slimnīca"	Slimnīcas telpās darbojas SIA A.Knāviņa apbedīšanas pakalpojumu uzņēmēj sabiedrība "Velis-A", kas darbojas uz nomas līguma pamata. Kritērijs - lai nomnieks būtu maksātspējīgs un likuma paklausīgs. Citi iznomāt gribētāji nav pieteikušies.
9. SIA "Vidzemes slimnīca"	Slimnīcas telpās atrodas SIA "KAPSĒTU PĀRVALDE" uz Par sabiedrībai piederošu telpu nodošanu nomā līguma pamata, kas noslēgts līdz 2020.gada 16.augustam. Telpu lietošanas mērķis - mirušu cilvēku ķermeņu uzglabāšana un citi apbedīšanas pakalpojumi. Līguma noslēgšanas mērķis bija brīvo neapsaimniekoto telpu (morgā) nodošana nomā ar noteikumu, ka Nomnieks nomātajās telpās veiks nepieciešamos būvdarbus (remontdarbus), kā arī uzstādīs aukstuma kameras (šūnas) 16 mirušu cilvēku uzglabāšanai. Aukstuma kameras pēc līguma izbeigšanas pāriet slimnīcas īpašumā.
10. SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīcā"	Talsu filiāle saskaņā ar līgumu nodevusi lietošanā patoloģiski anatomiskā korpusa ēkas telpas Talsos ZS "Bieļas 1" mirušo uzglabāšanai un ar to saistīto apbedīšanas pakalpojumu sniegšanai.
11. SIA "Ogres rajona slimnīca"	Slimnīcas teritorijā atrodas APS SIA "Atvadas & Ogre" saskaņā ar 2014.gada 24.janvāra Nedzīvojamo telpu nomas līgumu. Slimnīca telpu nomas līgumu slēdz saskaņā ar brīvu telpu esamību un potenciālā nomnieka izrādīto interesi.
12. SIA "Kārsavas slimnīca"	Slimnīcas telpās darbojas APS IK

	"AIZSAULE" uz 2011.gada 3.janvārī noslēgtā nomas līguma pamata. Nav konkrēti kritēriji.
13. SIA "Limbažu slimnīca"	Slimnīcas teritorijā darbojas trīs APS firmas: SIA "Trīs sauļas smilšu" (nomā telpas morga vajadzībām (mirušo uzglabāšanai)), IK "ALIJA & CO" (nomā telpas aukstuma kameru izvietojšanai mirušo uzglabāšanai), IK "ALIA & CO" (nomā telpas APS un apbedīšanas piederumu tirdzniecībai). Nav īpaši kritēriji, ja būtu vairāki pretendenti, tiktu rīkota nomas tiesību izsole. Limbažu novadā bez pieminētajiem APS nav citu uzņēmumu, kas sniegtu apbedīšanas pakalpojumus.
14. SIA "Rēzeknes slimnīca"	Slimnīcas teritorijā atrodas APS "Lokus" (komersanta nosaukums: SIA "INTERFIVE") uz 2005.gada 1.decembra telpu nomas līguma pamata (nav zināmi kritēriji, pēc kādiem tika iznomāšanas tiesības piešķirtas tieši šai SIA). Slimnīcas patoloģijas nodaļas darbinieki komunicē ar APS, kuri savu klientu uzdevumā izmanto slimnīcas patoloģijas nodaļas sniegtos maksas pakalpojumus, piemēram, nodod mirušos uzglabāšanai aukstuma kamerā. Slimnīca norāda uz šādiem populārākajiem APS Rēzeknē: SIA "DANA", SIA "INTERFIVE", SIA "Revans".

Avots: Uzraudzības lietā iegūtā informācija

Ņemot vērā minēto, KP secina, ka lielāko slimnīcu teritorijās lielākoties atrodas tikai viens APS. Šo faktu, ka tabulā Nr.1. minētie uzņēmumi darbojas slimnīcu teritorijās un morgos, kā vienu no būtiskākajām problēmām APS tirgū norādījuši arī aptaujātie APS.

RAB priekšsēdētājs norāda, ka "APS, kas iekārtojušies slimnīcu teritorijās, ir vislielākie apgrozījumi. Turklāt slimnīcu teritorijās ir

tikai līgumi par telpu īri, kas tiek noslēgti bez jebkādiem publisko iepirkumu konkursiem. Piemēram, SIA "Karāls" jau deviņpadsmit gadus atrodas 1. slimnīcas teritorijā, un 95% no visiem mirušajiem nonāk pie SIA "Karāls". Stradiņos, piemēram, morga darbiniekam (sanitāram) pieder firma SIA "Kallava", un ir tikai līgums par telpu īri".

LAA priekšsēdētājs norāda, ka "lielākā problēma ir tas, ka ir vairāki uzņēmumi, kas, izmantojot nepilnības likumdošanā, strādā negodīgi, neētiski, piemēram, iekārtojoties slimnīcu teritorijās un to morgos. Piemēram, vācu praksē iedibināts tā, ka APS NEDRĪKST atrasties slimnīcu teritorijās vai reklamēt savus pakalpojumus tajās (nav konkrēts likums, bet balstās uz Augstākās tiesas 1937.gada lēmumu). Ja, piemēram, kāds iekārtojas slimnīcas teritorijā, tiesa ir tiesīga uzlikt sodu šim APS".

APS komunikācija ar slimnīcām visbiežāk notiek par mirušo uzglabāšanu morgā un to izņemšanu no morga. Pārsvārā šādos gadījumos APS un slimnīcas neslēdz nekāda veida līgumus. Klients pats norēķinās ar slimnīcu vai pilnvaro ar slimnīcu norēķināties APS.

Kā apgalvo RAB priekšsēdētājs, "apbedītājam pašam var būt sava aukstuma kamera, par ko ir atsevišķa maksa (vidēji no 10-17 EUR par diennakti). Nav iespējama situācija, kad šis pakalpojums (aukstuma kamera) ir bezmaksas – vai nu par to ir jānorēķinās ar slimnīcu, vai arī par to ir atsevišķa samaksa APS, ja APS ir pašam savas aukstuma kameras". KP Uzraudzības ietvaros saņēma informāciju par gadījumiem, kad APS piedāvā "aukstuma kameras" pakalpojumu, taču patiesībā mirušos uzglabā garāžās vai ziemā – automašīnās. Daudzi APS pārvadā mirušos ar neatbilstošu transportu, kas nav katafalks. Šāda situācija KP ieskatā iespējama, jo nav normatīvā regulējuma, kas noteiktu, kādām jābūt atbilstošām telpām mirušo uzglabāšanai un transportēšanai.

Vairāki APS kā konkurenci ierobežojošu apstākli norāda situāciju, kad slimnīcas teritorijās ir iekārtojušies konkrēti apbedīšanas biroji. Kā iepriekš ziņojumā skaidrots, ļoti liela nozīme ir APS atrašanās vietai, jo tuvinieki apbedīšanas pakalpojumu saņemt pārsvārā iet pie tā APS, kas ir ātrāk sasniedzams, neanalizējot pakalpojumus, to kvalitāti vai cenu. Līdz ar to vairumā gadījumu tuvinieki izvēlas to APS, kam slimnīcā ir savas telpas vai ko rekomendē slimnīcas personāls. Uzraudzības ietvaros tika sniegta arī informācija par gadījumiem, kad klientam nav dota iespēja izvēlēties APS, jo visus miršanas dokumentus slimnīcas darbinieki nodod sagatavot tam APS, kas atrodas slimnīcas teritorijā, un iespēja attiekties no šī konkrētā APS dažādu apstākļu dēļ ir apgrūtināta. Šī situācija noved pie tā, ka tiek kropļota konkurence apbedīšanas pakalpojumu tirgū. Šādas ekskluzīvas tiesības - iekārtot APS biroju slimnīcas teritorijā, ir izdevies iegūt tikai atsevišķiem APS, pie kuriem arī nonāk lielākā daļa slimnīcā esošo aizgājēju.

Piemēram, aptaujājot pašus APS un patērētājus, tika minētas šādas situācijas:

"Tā kā radnieks mira Jelgavas psihiatriskajā slimnīcā, tad slimnīca uzspieda sadarboties ar SIA "VELIS A", motivējot, ka līgums slimnīcai noslēgts tikai ar šo firmu. Izmaksas citiem APS ir vismaz par trešdaļu mazākas. Bet, lai saņemtu sociālo pabalstu, bijām spiesti izmantot SIA "VELIS A" piedāvātos pakalpojumus."

"Teorētiski APS izvēles iespējas bija, ja nebūtu ietekmējusies no slimnīcas ārsta – tiku sūtīta uz Morgu un tur esošo apbedīšanas firmu, tad, tur nonākusi, jau par cita izvēli vairs nedomāju."

"Nemam vērā citu uzņēmumu cenas – APS "Lotus", APS "REVAN". Šos uzņēmumus uzskata par konkurentiem, jo tie atrodas pašvaldībai piederošās Morgu ēkā gan tiesu medicīnas Morgā (LOTUS) un slimnīcas Morgā atrodas APS "REVAN", kas dod viņiem iespēju iespaidot klientu, īpaši tas attiecas uz apbedīšanas biroju "Lotus", jo tiesu medicīnas Morga darbinieki ir tie paši cilvēki, kas strādā apbedīšanas birojā "Lotus" ."

"Visās Rīgas slimnīcu Patonatomijas nodaļu telpās (pie Morgiem) atrodas apbedīšanas firmas. Rīgas 1.slimnīcā SIA "Karāls", P.Stradiņa slimnīcā SIA "Kallava"; Gaiļezera slimnīcā SIA "Riets" un SIA "Atvadas". 85% no mirušajiem apbedī tieši šīs firmas, jo tās apgalvo, ka tikai viņiem ir tiesības un līgumi ar slimnīcu. Līdzīga situācija ir citās pilsētās – Daugavpilī, Talsos, Valmierā, Tukumā, Bauskā, Dobelē u.c."

"Saņemam mirušos no Ogres slimnīcas Morga un maksājam par atrašanos šajā iestādē mirušo personu, piederīgo vārdā un viņu pilnvaroti, bet sadarbība ar to nenotiek, jo Morgā strādā apbedīšanas pakalpojumu sniedzējs SIA "Atvadas" darbinieks. Morga teritorijā atrodas arī pati SIA "Atvadas" un ir telpas no slimnīcas, un šis Morga darbinieks, sanitārs, reizē ir Ogres slimnīcas darbinieks. Tātad, slimnīcas teritorijā ir apbedīšanas pakalpojumu sniedzējs, kura darbinieks strādā arī slimnīcā par sanitāru."

APS norāda, "ka APS sadarbība ar slimnīcām un to Morgiem nav un nevar būt, jo visās Eiropas Savienības valstīs ir aizliegtas APS šāda veida sadarbības."

APS skaidro, ka nav pieņemami, ka "apbedīšanas firmas ir piesaistītas pie slimnīcu Morgiem vai ir noslēgti jebkādi līgumi (pat ja neoficiāli) ar Morgu vai sociālo namu vadītājiem par kādas konkrētas firmas izmantošanu bērnu gadījumos. Cilvēkiem tiek liegta izvēles iespēja starp vairākām apbedīšanas firmām, izvēlēties lētākos pakalpojumus sniedzējus, kā arī izvēlēties tos apbedīšanas biroju pakalpojumus, kuri atrodas tuvāk dzīves vietai, tā samazinot ceļa izdevumus par miruša tuvinieka nogādāšanu vajadzīgajā vietā (morgs, baznīca, kapliča, kapsēta). Ir nepieciešams izstrādāt likumu

par apbedīšanu, ētisku rīcību pakalpojumu sniegšanas gadījumā, u.c. Darbu atvieglotu arī izstrādāti materiāli ar ieteikumiem, kuri sniegtu praktiskus padomus saskarsmē ar mirušā piederīgajiem, kapa vietas ierīkošanā un noformēšanā. Ideāli būtu, ja būtu pieejami konsultanti, kas neskaidribu gadījumos sniegtu padomus apbedīšanas pakalpojumu sniegšanā”.

APS norāda, ka “ir ārsti, ātrās medicīniskās palīdzības darbinieki, kuri uzspiež sev lojālus APS”.

Par aktuālajām problēmām APS uzskata: “Augsta PVN likme apbedīšanas pakalpojumiem; esošā prakse, kad apbedīšanas pakalpojumu uzņēmumi iekārto visus birojus slimnīcu teritorijās, kas veicina negodīgu konkurenci; gan apbedīšanas pakalpojumu tirgus dalībnieki, gan mirušo tuvinieki veic mirušo transportēšanu ar nespecializētu transportu (netiek izmantoti katafalki); cilvēka miršanas fakta valstī noteiktajā kārtībā konstatēšanas neiespējamība brīvdienās vai laikā, kad nav pieejams ģimenes ārsts (ātrā palīdzība neizbrauc gadījumos, kad jau ir iestājusies nāve, bet policija, izbraucot uz notikuma vietu, miršanas izziņu neizsniedz).”

KP pieprasīja slimnīcām, kuru teritorijās darbojas APS, iesniegt informāciju par visām slimnīcās saņemtajām sūdzībām (laika periodā no 2010.gada sākuma) par slimnīcas teritorijā esošā morga vai tā personāla darbībām, kā arī visu pieejamo informāciju par sūdzībām, kas saistītas ar apbedīšanas pakalpojumu sniegšanu slimnīcas teritorijā un reģionā.

SIA “Saldus medicīnas centrs”, SIA “Preiļu slimnīca”, SIA “Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca”, SIA “Krāslavas slimnīca”, SIA “Dobeles un apkārtnes slimnīca”, SIA “Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca”, PSIA “Ādažu slimnīca”, SIA “Siguldas slimnīca”, SIA “Cēsu klīnika”, SIA “Tukuma slimnīca” norāda, ka nav saņemtu sūdzību par slimnīcas teritorijā esošā APS darbībām.

PSIA “Rīgas 1.slimnīca” informē, ka 2012.gada 22.novembrī ir bijusi RAB sūdzība, kas adresēta LR Veselības ministrijai, par nelikumīgām APS darbībām (šī sūdzība tika adresēta arī VSIA “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca”):

“Jau daudzus gadus Rīgas pilsētas slimnīcās valda nelikumības un korupcija par mirušajiem cilvēkiem. Tas, kā ārsti pārdod mirušos apbedīšanas firmām, jau ir sen zināms fakts. Diemžēl P.Stradiņa slimnīcā, tieši morga ēkā (Patoloģijas nodaļā) jau daudzus gadus iemitinājusies apbedīšanas firma “KALLAVA”. Visu lielo pagrabtelpas zāli, kur tiek izdoti mirušie, aizņem zārku grēdas, krusti, vainagi un citi apbedīšanas piederumi. Faktiski tur ierīkots birojs. Slimnīcas morga sanitārs ir šīs firmas patiesais saimnieks, kurš darba laikā kārtu savas firmas privātos darījumus un apkalpo potenciālos klientus, bet algu maksā slimnīca. Kad mirušā cilvēka tuvinieki vai radi ierodas morgā, lai saņemtu “medicīnisko apliecību par nāves

cēloni", tad viņiem rupjā veidā, pat brutāli uzbrūkot, tiek uzspiesti šīs firmas "KALLAVA" pakalpojumi. Slimnīcas morga sanitārs nekautrējas pat piedraudēt, pretējā gadījumā būšot nepatikšanas un problēmas. Cilvēki tiek iebaidīti. To dara gan pats slimnīcas morga sanitārs, gan citi morga darbinieki. Ļoti bieži slimnīcas morga sanitārs bez tuvinieku ziņas un piekrišanas "Miršanas aktu reģistrācijas nodaļā" izņem miršanas apliecību un savāc savā kontā mirušo cilvēku apbedīšanas pabalstus no VSAA (faktiski nozog šo naudu).

Šīs nelikumības turpināsies, jo P.Stradiņa slimnīcas vadība izliekas to neredzam un nedzirdam, pat piesedz šīs izdarības. Esam saņēmuši daudzas sūdzības, rakstiskas un mutiskas no klientiem un citu apbedīšanas firmu vadītājiem (arī no citu pilsētu) par slimnīcas morga sanitāra rupjo izturēšanos un uzbrūkošo stilu. Slimnīcas morga sanitāram ir brīvi pieejamas mirušo cilvēku slimības vēstures, kurās ir norādītas adreses un radnieku telefoni. To viņš ļaunprātīgi izmanto, zvanot cilvēkiem uz mājām vai mobilajiem tālruniem, un liek steidzīgi ierasties ar mirušā drēbēm un naudu.

Nevienā Eiropas Savienības valstī medicīnas iestāžu teritorijā, vēl jo vairāk, slimnīcu morga telpās nav atļauts atrasties nevienai apbedīšanas firmai, kur nu vēl uzspiest ar varu savus pakalpojumus. Tas Eiropas Savienībā ir aizliegts ar likumu.

Līdzīga situācija ir Rīgas 1.slimnīcā, kur arī morga ēkā (Patoloģijas nodaļa) atrodas apbedīšanas firma "KARĀLS". Tur no visām slimnīcas sociālās aprūpes nodaļām mirušā tuvinieki aiz rokas tiek aizvesti uz morga ēku un nodoti apbedīšanas firmas "KARĀLS" darbinieku rīcībā. Arī tur īpašā lielā zālē ir izvietots apbedīšanas birojs. Mirušā tuvinieki tiek psiholoģiski apstrādāti un viņiem tiek apgalvots, ka tikai firma "KARĀLS" drīkst apbedīt Rīgas 1.slimnīcā mirušos cilvēkus. Arī 1.slimnīcā šai biznesā aktīvi iesaistīti nodaļu ārsti un sevišķi morga darbinieki. Par to, protams, saņemot "atlīdzību"/"pateicību" par katru klientu. Faktiski 1.slimnīcas darbinieki pilnībā nodrošina firmas "KARĀLS" biznesu.

Arī vislielākajā Rīgas slimnīcā – Rīgas Austrumu klīniskajā slimnīcā Gaļezers patoloģijas nodaļas ēkā atrodas apbedīšanas firma "Riets". Arī tur tā saucamā atvadu zāle ir pārblīvēta ar zārkiem, krustiem un citiem piederumiem. Arī tur morga darbinieki darba laikā apkalpo šo privāto biznesu.

Turpat netālu, blakus ēkā, atrodas nākošā apbedīšanas firma "Atvadas", kam klientus piegādā nodaļu ārsti un vecākās māsas. Šī sistēma darbojas arī citās Latvijas pilsētās, kā piemēru var minēt Tukumu, kur Valsts Tiesu medicīnas ekspertīzes centra morgā arī izvietots apbedīšanas birojs un morga darbinieces uzspiež šīs firmas pakalpojumus. Slimnīcu vadītāji un valdes locekļi izliekas neredzam un nedzirdam šīs nekārtības.

Esam saņēmuši daudzas telefoniskas un rakstiskas sūdzības par šiem gadījumiem un morgu darbinieku neētisko un nekaunīgo rīcību.

Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij ir strikti jāievēro visi noteikumi un likumi, bet Rīgā, diemžēl, apbedīšanas pakalpojumu nozarē, tie pilnībā tiek ignorēti un rupji pārkāpti. Uzskatām, ka steidzami visas Rīgas slimnīcas jāatbrīvo no šādu apbedīšanas firmu klātbūtnes. Tas ir ne tikai rupjš Konkurences likuma pārkāpums, bet arī Patērētāju tiesību aizsardzības likuma pārkāpums, kā arī ētikas un morāles principu neievērošana."

SIA "Rīgas 1.slimnīca" 2013.gada 2.janvārī uz Rīgas domes Labklājības departamenta informācijas pieprasījumu atbildēja:

"SIA "Rīgas 1.slimnīcas" Patoloģijas nodaļa veic slimnīcā mirušo nelaiķu uzglabāšanu, pēcnāves apkopšanu un izdošanu uz bērēm. 2013.gadā no Patoloģijas nodaļas nelaiķus izņēmušas 19 apbedīšanas firmas (Atvadas, Latona, Mūžība, Magnus, Paradisus, In Memorium, Karāls un citas). Veiktas 66 nelaiķu pašizvešanas, kad piederīgie nelaiķi izved bez apbedīšanas firmu palīdzības.

Patoloģijas nodaļas 1.stāvā Reģistratūrā notiek nelaiķu reģistrācija un izrakstīta ārsta apliecības par nāves cēloni, iepazīstina ar cenrādi, izsniedz čekus par pakalpojumu, reģistrācijas žurnālā fiksē nelaiķa izņemšanas datumu un radnieku izvēlētajās apbedīšanas firmas nosaukumu, kas izņems nelaiķi no nodaļas.

Vēstulē uzsvērtais "sevišķi morga darbinieki" ir ļoti vispārināts un aizvainojošs, vēstule tika apspriesta Patoloģijas nodaļas kolektīvā.

SIA "Karāls" nomā telpas (50m²) no 2003.gada. Tajā pašā ēkā atrodas patoloģijas nodaļa. Jebkādas pretenzijas pret SIA "Karāls", kā īrniekam, no slimnīcas puses nav."

VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" KP iesniedza informāciju par visām saņemtajām sūdzībām, kas saistītas ar APS darbībām slimnīcas teritorijā. LR Veselības ministrija RAB 2012.gada 22.novembra iepriekš citēto iesniegumu pārsūtīja arī VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca", uz ko slimnīca atbild RAB:

"Lai izvērtētu Biedrības vēstulē pausto informāciju, Slimnīca lūdz informāciju par rakstiskajām un mutiskajām sūdzībām no klientiem un citu apbedīšanas firmu vadītājiem, iesniedzot Slimnīcai sūdzību apliecinātas kopijas."

KP norāda, ka pirms biedrības 2012.gada 22.novembra iesnieguma LR Veselības ministrijai, kopš 2010.gada jau ir bijušas vairākas sūdzības gan no privātpersonām, gan citiem uzņēmumiem par SIA "Kallava" darbībām, piemēram:

- LR Veselības ministrija 2009.gada 12.martā saņēmusi no Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja informāciju par

privātpersonas 2009.gada 2.marta iesniegumu par VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīcas" darbinieku rīcību un iespējamām pārkāpumiem apbedīšanas pabalsta piešķiršanā – konkrēti, par SIA "Kallava" darbinieku nekorektām darbībām maksājumu iekasēšanā.

- 2009.gada 17.jūnijā SIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" saņēmusi privātpersonas sūdzību par SIA "Kallava" neētiskajām un necienīgajām darbībām. Uz šo iesniegumu slimnīcas vadība iesniedzējai 2006.gada 19.jūnijā atbild: *"Slimnīca uzskata par nepieciešamu stingri norobežoties no jebkāda veida pretenzijām par SIA "Kallava" darbību."*
- 2009.gada 7.jūlijā SIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" saņēmusi RAB pretenzijas vēstuli ar diviem pielikumiem – 2009.gada 26.jūnija privātpersonas sūdzību par SIA "Kallava" darbībām un VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" Kardioloģijas centra kolektīva sūdzību par SIA "Kallava" rupjajām un neētiskajām darbībām. Šajā pretenzijā RAB atkārtoti lūdz un uzstāj, ka SIA "Kallava" ir jāpamet slimnīcas teritorijā esošās telpas (morgu). Uz šo iesniegumu slimnīcas vadība biedrībai 2009.gada 15.jūlijā atbild: *"Slimnīca neveic uzraudzību kontroli par dažādu pakalpojumu sniedzēju darbību un sniegto pakalpojumu kvalitāti. Slimnīcai nav juridiskas varas un ietekmes pār SIA "Kallava"."*
- 2012.gada 12.novembrī VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" saņēma iesniegumu par negodprātīgu SIA "Kallava" rīcību no APS "Krusts".
- 2013.gada 25.janvārī VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" saņēma atkārtotu sūdzību no RAB.
- 2013.gada 18.oktobrī VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" saņēmusi privātpersonas sūdzību par SIA "Kallava" darbībām:

"Slimnīcā nomira mans tuvinieks. Divas dienas telefoniski mani terorizēja slimnīcas morga darbinieks, kuram pieder apbedīšanas firma SIA "Kallava", kas izmitināta morga telpās. Es paskaidroju, ka man nav vajadzīga nekāda palīdzība un bērnu jautājumu nokārtošu es pats. Kad ieradus slimnīcā, lai saņemtu "Medicīnisko apliecību par nāves cēloni", liels bija mans izbrīns, ka morga darbinieks man uz galda nolika priekšā miršanas apliecību un pieprasīja samaksāt 20 LVL. Es nebiju ne pilnvarojis, ne uzticējis morga darbiniekam veikt šādas darbības. Es vēlējos saņemt tieši "Medicīnisko apliecību par nāves cēloni", kuru tā arī neiedeva! Nekādus pakalpojumus es nevēlējos saņemt. Kad devos uz VSAA saņemt apbedīšanas pabalstu, man pateica, ka pabalstu saņems SIA "Kallava" īpašnieks. Praktiski man tika nozagta nauda tuvinieka apbedīšanai 360 LVL. Biju spiests braukt vēlreiz pie APS īpašnieka, lai atgūtu nozagto naudu. SIA "Kallava" īpašnieks ar lielām grūtībām un pretenzijām

atdeva tikai 300,00 LVL un pateica, ka 60,00 LVL pienākas firmai. Es vēlējos, lai cita apbedīšanas firma veic visas darbības sakarā ar tuvinieka apbedīšanu, tai skaitā sagērbšanu, mazgāšanu, skūšanu un iezārkošanu. Ciniski un nekaunīgi es tiku apkrāpts un apzagts mana tuvinieka nāves gadījumā un piespiests daļēji izmantot SIA "Kallava" pakalpojumus. Kāpēc slimnīcā, kur nāk piederīgie, kam miris tuvs cilvēks, atrodas un uzbāžas ar saviem pakalpojumiem apbedīšanas firma, kura ar varu uzspiež izmantot kaut kādus pakalpojumus un nozog pabalstus?" Uz šo sūdzību 03.01.2014. privātpersonai tika sniegta atbilde no VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca": "Slimnīca norāda, ka starp Slimnīcu un SIA "Kallava" ir noslēgts nomas līgums, kas neparedz Slimnīcai veikt SIA "Kallava" komercdarbības kontroli. Slimnīca izsaka pateicību par sniegto informāciju un savas kompetences ietvaros veiks nepieciešamās darbības, lai izvērtētu situāciju."

- 2013.gada 4.novembrī VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" saņemta sūdzība/iesniegums arī no LAA.

KP secina, ka sūdzības VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" par negodprātīgu SIA "Kallava" rīcību ir saņemtas regulāri, tomēr nekas netiek darīts, lai konkrētās situācijas izvērtētu pēc būtības un paredzētu pasākumus iespējamo konfliktsituāciju novēršanai, piemēram, iekļaujot nomas līguma uzvedības normas, kuru pārkāpšanas gadījumā, iznomātājam būtu tiesības lauzt nomas līgumu.

SIA "Vidzemes slimnīca" KP iesniedza informāciju par visām saņemtajām sūdzībām, kas kopš 2010.gada saistītas ar APS darbībām slimnīcas teritorijā.

2010.gada 13.oktobrī SIA "Vidzemes slimnīca" saņēmusi 2010.gada 12.oktobra sūdzību no SIA "ORKS", kurā tika aprakstīti šādi aspekti saistībā ar SIA "Vidzemes slimnīca" kārtību slimnīcas morgā: "Š.g. 12.oktobrī SIA "Vidzemes slimnīcas" morgā nomnieki SIA "Kapsētu pārvalde" no mums pieprasīja samaksu par nelaiķes uzturēšanu morgā, kura bija mirusi SIA "Vidzemes slimnīcā" 09.10.2010. pl.12. Nelaiķi vēlējamies transportēt uz kapliču 12.10.2010. plkst.9.00., bet diemžēl mums tas neizdevās, jo slimnīcas aukstuma kamera bija aizslēgta un morga sanitārs nevarēja iekļūt kamerā, jo viņam nebija atslēgas no tās. Kā vēlāk noskaidrojās, tad šīs atslēgas atrodas tikai pie SIA "Kapsētu pārvalde", un tikai viņi var iekļūt šajā kamerā un izdot līķi. Tā kā mēs vadāmies pēc mums zināmās informācijas, ka līķus morgā vismaz agrāk varēja izņemt no 8.00 un, ka pirmās trīs darba dienas pēc nāves iestāšanās, vai pēc sekcijas veikšanas, par uzglabāšanu SIA "Vidzemes slimnīca" morgā nebija jāmaksā, bijām ļoti pārsteigti par šādu prasījumu un par šādu attieksmi, jo nebijām informēti, ka SIA "Vidzemes slimnīca" ir

mainījusi noteikumus par liķu izdošanas laikiem un morga aukstuma kameras izmantošanu. Mijā miera labad, samaksājām pieprasīto naudu, bet, diemžēl, mums nācās mainīt dienas plānoto darba grafiku, jo liķi saņēmām vienu stundu vēlāk, nekā bijām plānojuši. Vēl lielāku neizpratni izsauca SIA "Kapsētu pārvalde" prasība iesniegt notariāli apstiprinātu pilnvaru, miršanas apliecību, lai varētu saņemt liķi no SIA "Vidzemes slimnīcas" morga. Šādu dokumentu kopijas neiesniegšanas gadījumā liķi netikšot izsniegti. Uzskatām, ka SIA "Kapsētu pārvalde" nav tiesiska pamata pieprasīt no piederīgajiem, kā arī no mums dokumentus, kuri nav attiecināmi uz šo gadījumiem pēc formas, un apgrūtināt ar papildus izdevumiem. LR spēkā esošā likumdošana neuzliek par pienākumu indivīdam, kurš kārtu apbedīšanas jautājumus, lai saņemtu liķi morgā, vispirms iesniegt miršanas apliecības kopiju un notariāli apstiprinātu pilnvarojumu. Nekur Latvijā līdz šim nav dzirdētas šādas prasības, kādas pašlaik izvirza SIA "Kapsētu pārvalde". Pie tam šīs prasības katru nedēļu pieaug un mainās. Citos Latvijas slimnīcas morgos, lai saņemtu liķi, tiek uzrādīta tikai ārsta izsniegtā izziņa par nāves cēloni."

2011.gada 24.janvārī SIA "Vidzemes slimnīca" saņēmusi 2011.gada 21.janvāra sūdzību no I.U. "Trīs sauļas" par slimnīcas morgā esošo SIA "Kapsētu pārvalde": "Apkalpojot savas firmas klientus (ar kuriem bijām vienojušies par apbedīšanas pakalpojumu sniegšanu), kuru tuvinieki miruši SIA "Vidzemes slimnīca", līdz 2010.gada septembra mēnesim bijām apmierināti ar SIA "Vidzemes slimnīca" sniegtajiem morga pakalpojumiem. Nesaprotamas, aizskarošas un, mūsaprāt, pretlikumīgas darbības sākās no 2010.gada septembra mēneša, kad jaunie morga nomnieki SIA "Kapsētu pārvalde" mutiski paziņoja, ka viņi kā morga telpu nomnieki turpmāk noteiks kārtību Vidzemes slimnīcas morgā. Neizpratni un sašutumu izsauca fakts, kā mirušās personas izsniedz SIA "Kapsētu pārvalde". SIA "Kapsētu pārvalde" darbinieks, atslēdzot morga uzglabāšanas kameras durvis, nosauca mirušā reģistrācijas numuru un, liekot I.U. "Trīs sauļas" darbiniekiem pašiem meklēt liķi pēc nosauktā numura, lai gan līdz šim to darīja morga sanitārs. Par šādu kārtību I.U. "Trīs sauļas" darbinieks izteica iebildumus SIA "Kapsētu pārvalde" darbiniekam, kurš reaģēja agresīvi. Līdz ar to, nav saprotams, kurš uzņemas atbildību par pareizā liķa izsniegšanu, ja jebkurai personai tiek atļauts pašai meklēt liķi pēc numura.

Neizpratni rada fakts, ka 2010.gada decembra mēnesī mirušo piederīgajiem un mums nezināmu apstākļu dēļ mirušās personas nebija atrodamas SIA "Vidzemes slimnīca" morgā, bet gan Valmieras novada Kocēnu kapsētas kapličas uzglabāšanas kamerā, kur mirušie atradās nomesti uz grīdas kaili. Uzskatām, ka šādi tiek pārkāptas jebkuras ētikas normas pret mirušajiem un viņu piederīgajiem."

Kārtējā konflikta situācija bija 2011.gada 19.janvārī, kad Salacgrīvas novada dome vērsās pie I.U. "Trīs saujas" par nelaiķa apbedīšanu (miris 2011.gada 18.janvārī SIA "Vidzemes slimnīcā"), kurš atradās minētās slimnīcas morgā. 2011.gada 19.janvārī ap plkst.13.00 nezināma persona bija zvanījusi Salacgrīvas novada domei un draudējusi ar nepatīkšanām, ja pašvaldība neizvēlēties SIA "Kapsētu pārvalde" sniegtos pakalpojumus. Šīs pašas dienas vakarā ap plkst. 17.50 I.U. "Trīs saujas" izpilddirektorei zvanīja SIA "Kapsētu pārvalde" darbinieks un izteica draudus, ja I.U. "Trīs saujas" neatteiksies no pakalpojuma sniegšanas Salacgrīvas novada domei par mirušā apbedīšanu. Nav saprotams, kā SIA "Kapsētu pārvalde" ieguvusi informāciju par aizgājēju. Minētā situācija rada pamatotas aizdomas, ka ar likumu aizsargājamo informāciju SIA "Kapsētu pārvalde" nodevusi SIA "Vidzemes slimnīca" darbinieks.

Līdz šim esam bijuši spiesti ievērot visas SIA "Kapsētu pārvalde" prettiesiskās prasības un uzstādījumus: maksājuši par mirušo uzglabāšanu, maksājuši par mirušo izsniegšanu ārpus darba laika (piemēram, sestdienās), iesniegt mirušo miršanas apliecību kopijas, lai varētu saņemt mums apbedīšanai uzticētās mirušās personas un nodrošināt to apbedīšanu. Neievērojot šos SIA "Kapsētu pārvalde" nosacījumus, mums tika liegta iespēja izņemt liķus no SIA "Vidzemes slimnīca" morga. Miršanas apliecībā ir iekļauti fiziskās personas dati, kas saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likuma nosacījumiem ir aizsargājami. Tā kā morga telpas pieder SIA "Vidzemes slimnīca" un SIA "Kapsētu pārvalde" (kā to var saprast no SIA "Kapsētu pārvalde" paskaidrojumiem) ir šo telpu nomnieki, tad SIA "Kapsētu pārvalde" darbība un attieksme pret mirušajām personām vistiešākajā veidā tiek saistīta ar SIA "Vidzemes slimnīca" vārdu."

2011.gada 31.janvārī SIA "Vidzemes slimnīca" sniedza atbildi I.U. "Trīs saujas", norādot, ka Vidzemes slimnīcas Patoloģijas nodaļas ar morgu pamatdarbības principus nosaka Vidzemes slimnīcas kā publiski privātās kapitālsabiedrības dalībnieki, Valmieras pilsētas pašvaldība un Valkas novada dome, kā arī dalībnieku sapulce un valde un ar morgu saistītā darbība (miruša cilvēka ķermeņa ievietošana, uzglabāšana un izsniegšana) notiek atbilstoši LR spēkā esošo normatīvo aktu prasībām (likumam "Par miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību un cilvēka audu un orgānu izmantošanu medicīnā", 27.03.2007. MK noteikumiem Nr.215 "Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un miruša cilvēka nodošana apbedīšanai"). Par SIA "Kapsētu pārvalde" darbībām slimnīcas morgā atbildes vēstulē nekas netika minēts vai paskaidrots.

Arī SIA "Kapsētu pārvalde" vairākkārt ir iesniegusi ziņojumus (sūdzības) SIA "Vidzemes slimnīca", piemēram, 2010.gada 1.decembra sūdzība par slimnīcas sanitāra darbībām. 2011.gada

15.februāra ziņojums par to, ka slimnīcas personāls, kas pēc tiesu medicīniskās ekspertīzes izsniedz apliecību par nāves cēloni, piedāvā izvēlēties citu APS pakalpojumus, piemēram, SIA "ORKS". 2011.gada 15.februāra sūdzība par to, ka slimnīcas darbinieks aicina piederīgos ienākt caur dienesta ieeju un piedāvā izmantot SIA "ORKS" pakalpojumus, kā arī šis darbinieks neatrodas darba vietā darba laikā, tādēļ mirušo piederīgie ir lūguši izsniegt mirušo SIA "Kapsētu pārvalde". Uz iepriekš minēto vēstuli SIA "Vidzemes slimnīca" 2011.gada 11.martā SIA "Kapsētu pārvalde" sniedz atbildi, ka slimnīcā nav bijušas sūdzības par to, ka nav iespējas izņemt miruša cilvēka ķermeni no SIA "Vidzemes slimnīca" morga darba laikā un skaidro, ka dienesta ieeja ir vienīgā ieeja, lai nokļūtu uz morga telpām slimnīcas personālam un Tiesu medicīnas ekspertīzes centra klientiem darba jautājumu risināšanai.

Līdzīga rakstura sūdzības par SIA "Vidzemes slimnīca" morga telpās notiekošajām darbībām un SIA "Kapsētu pārvalde" kā nomnieka darbībām ir sekojušas 2011.gada 9.maijā un 2013.gada 15.aprīlī no SIA "ORKS", kā dēļ SIA "Vidzemes slimnīca" ar 2013.gada 22.aprīlī izsūtītām vēstulēm uz sarunām aicināja abus APS (SIA "ORKS" un SIA "Kapsētu pārvalde") 2013.gada 26.aprīlī.

KP uzskata, ka šāda veida strīdu un neskaidrību iespējamība būtu būtiski ierobežota, ja normatīvajā aktā noteiktu aizliegumu iznomāt telpas APS slimnīcu teritorijās un telpās. Šāds aizliegums risinātu ne tikai acīmredzamo ētikas problēmu, spekulāciju un interešu konflikta riskus (slimnīcas darbiniekiem lobējot konkrētajā slimnīcā saimniekojošo APS vai darbiniekiem vienlaikus strādājot gan slimnīcā, gan APS), bet arī nodrošinātu vienlīdzīgu konkurenci APS starpā. Turklāt, kā rāda prakse, slimnīcas pārsvarā gadījumu noraida saņemtās sūdzības ar vispārēju atrunu, ka neveic kontroli pār citu juridisku [sūdzībā minēto APS] personu darbību. Juridiski slimnīcu atbildes ir korektas [atbildības uzņemšanās par citas juridiskās personas darbību]. Minētais gan neattaisno slimnīcu neiejaukšanos acīmredzamās interešu konflikta situācijās, kad slimnīcu darbinieki vienlaikus ir nodarbināti arī slimnīcas teritorijā esošajā APS.

Tādējādi sūdzībās minētās konkrētās situācijas tiek atstātas bez risinājuma un praksē atkārtojas.

Apbedīšanas pakalpojumu sniedzēju sadarbība ar sociālajiem aprūpes centriem.

Sociālās aprūpes centrs (turpmāk – SAC) "Pārdaugava" norāda, ka SAC telpās netiek veikta komercdarbība un neviens apbedīšanas birojs nav iznomājis telpas. SAC norāda, ka kopš 1997.gada SAC "Pārdaugava" izmanto SIA "Atvadas" pakalpojumus, jo nav morga, kur novietot netaisni (par sadarbību ir noslēgts līgums). SIA "Atvadas" uz SAC "Pārdaugava" ierodas divu stundu laikā pēc

klienta nāves, lai pārvietotu to uz savu morgu. Ja klientam ir piederīgie, kuri apņemas veikt bēru ceremoniju, tad tiek sniegta informācija, kur atrodas nelaiķis, un piederīgie paši izdara izvēli, kurš apbedīšanas birojs organizēs bēres. Ja nelaiķim nav piederīgo vai tie atteikušies uzņemties bēru organizēšanu, tad SIA "Atvadas" organizē bēres un veic to bez papildu samaksas.

Rīgas SAC "STELLA MARIS" norāda, ka tā telpās netiek veikta komercdarbība un neviens apbedīšanas birojs telpas nav iznomājis. SAC klientu piederīgie paši izvēlas APS, lai organizētu piederīgo apbedīšanu. SAC sadarbojas ar APS, lai klientu apbedītu tikai tajos gadījumos, kad klientam nav piederīgo. SAC noslēgts sadarbības līgums ar SIA "Apbedīšanas aģentūra ANGEL" (līgums noslēgts uz nenoteiktu laiku). Komunikācija notiek sadarbības līguma ietvaros. Pēc klienta miršanas fakta konstatēšanas SAC darbinieki telefoniski sazinās ar konkrēto APS pārstāvi, piesakot klienta miršanas faktu un vienojoties par mirušā transportēšanu uz morgu (SAC nav saldēšanas kameras, morga). APS margs atrodas Pārdaugavā (tuvu SAC), un tur ir iespēja atvadu zālē atvadīties no mirušā, veikt dokumentu noformēšanu, iegādāties nepieciešamos piederumus bēru ceremonijai, vienoties par papildu pakalpojumiem.

Rīgas SAC "Mežciems" norāda, ka tā telpās vai teritorijā nedarbojas neviens APS. Rīgas SAC "Mežciems" ir sadarbība ar SIA "ATVADAS", pamatojoties uz 2012.gada 27.februārī savstarpēji noslēgto līgumu. Tā kā Rīgas SAC pats neveic APS, tad šo līgumu noslēdza, jo APS "ATVADAS" sniedz morga pakalpojumus un SAC nav morga. APS nodrošina mirušā transportēšanu uz morgu (kas atrodas ļoti tuvu SAC), uzglabāšanu līdz apbedīšanas brīdim. Mirušo klientu tuvinieki un/vai draugi var atvadīties no aizgājēja arī morgā. Ja klientu apglabā Jaunciema kapu Rīgas SAC "Mežciems" sektorā, apbedīšanas pakalpojumu sniedzējs SIA "ATVADAS" izgatavo un uzstāda kapu apmalītes. Rīgas SAC "Mežciems" par SIA "ATVADAS" sniegtajiem pakalpojumiem neko nemaksā. Mirušo klienti var izvēlēties citu APS, ja vēlas, un par to informēt SAC.

Valsts sociālās aprūpes centrs (turpmāk – VSAC) "Zemgale" norāda, ka VSAC "Zemgale" ir sešas filiāles un nevienā no tās teritorijām vai telpām savu komercdarbību neveic APS. VSAC, ievērojot Publisko iepirkumu likuma prasības, savu funkciju izpildē ārpakalpojumā piesaista APS.

VSAC "Latgale" sastāv no sešām filiālēm un to teritorijās vai telpās neatrodas APS, un netiek sniegti nekāda veida apbedīšanas pakalpojumi. VSAC "Latgale" par apbedīšanas pakalpojumiem filiālēs ir noslēgti līgumi, pirms tam veicot cenu aptauju, izvēloties piedāvāto zemāko cenu, pamatojoties uz Publisko iepirkumu likuma normām. Atbilstoši noslēgtajos līgumos noteiktajam, APS piegādā apbedīšanas piederumus uz faktiskajām filiāļu adresēm.

VSAC "Kurzeme" un VSAC "Rīga" norāda, ka to teritorijā vai telpās savu komercdarbību neveic APS. VSAC, ievērojot Publisko iepirkumu likuma prasības, savu funkciju izpildē ārpakalpojumā piesaista APS. Publiskā iepirkuma rezultātā izraudzīti pretendenti (pakalpojuma sniedzēji). Katru gadu pakalpojuma sniedzējs mainās. Konkursa rezultātā līgumu slēdz par pakalpojumu ar viszemāko cenu piedāvājumu. VSAC "Rīga" konkursa rezultātā 2014.gada 29.oktobrī noslēgts līgums ar SIA "Atvadas".

VSAC "Vidzeme" ir piecas filiāles, katrai līgums ar atsevišķu APS. Pakalpojumos ietilpst morga, transportēšanas pakalpojums, dokumentu noformēšana, apbedīšanas piederumu iegāde, pakalpojums kapos. Ja klienti vēlas, tie var neizvēlēties SIA "Atvadas". Pakalpojumu sniedzējs izvēlēts, balstoties uz spēju nodrošināt pakalpojumu līgumu paredzētajā apjomā un iepriekšējo sadarbību. Nav novērota citu APS interese sadarboties ar VSAC "Vidzeme".

Rīgas SAC "Gaiļezers" morga telpas izīrē SIA "Atvadas". Ar SIA "Atvadas" 1997.gada 1.decembrī ir noslēgts līgums Nr.1-97 (morga un apbedīšanas pakalpojumi) un 2010.gada 29.decembrī līgums par morga pakalpojumiem. Speciālu kritēriju, izvēloties nomnieku, nav, bet tas tiks izvērtēts, slēdzot jaunu līgumu. SIA "Atvadas" tiek paziņots par nāves gadījumu. Mirušais tiek nogādāts morgā, ko izīrē apbedīšanas birojs, un sagatavots bērū ceremonijai, uzglabājot to līdz bērū ceremonijas dienai. Uzņēmums šos pakalpojumus sniedz bez atlīdzības. Mirušā tuvinieki sazinās ar SIA "Atvadas" par tālāko rīcību. SIA "Atvadas" par apbedīšanas pabalstu organizē bēres tiem, kuriem nav radnieku, un tos apglabā "Jaunciema" kapos, Rīgas SAC "Gaiļezers" sektorā.

Privātais pansionāts SIA "Pansionāts Dzimtene" Jūrmalā norāda, ka tā telpās un teritorijā nedarbojas APS, bet kopš 1995.gada ir līgumattiecības ar apbedīšanas firmu "Stiksa-1", kura atrodas Jūrmalā. Klientu apbedīšana notiek Beberbeķu kapos. Ņemot vērā, ka pansionāta administrāciju apmierina firmas sniegtie pakalpojumi, 2011.gada janvārī vienošanās par sadarbību tika pagarināta uz nenoteiktu laiku.

Lai arī SAC norāda, ka dod klienta tuviniekiem brīvi izvēlēties APS, ņemot vērā Uzraudzības ietvaros iegūto informāciju, tā ne vienmēr notiek. Patērētāju Aptaujā tika norādīts uz šādu situāciju: *"Sociālās aprūpes centra Mežciems darbinieki pārdeva liķi konkrētajam apbedīšanas birojam, neprasot oficiālās aizgādnies viedokli šajā jautājumā, līdz ar ko nācās maksāt tieši šim kantorim."*

Papildus, jāuzsver, ka pieciem no atbildējušajiem SAC ir noslēgti līgumi ar SIA "Atvadas", kam ir 2011.gada 17.maijā noslēgts telpu nomas līgums SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca".

5. KREMATORIJA

Uzraudzības ietvaros KP vērtēja kremācijas pakalpojumu, ko LR teritorijā sniedz tikai viens komersants SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija". Kremācijas pakalpojumi tiek veikti Rīgas krematorijas ēkā, Varoņu ielā 3a, Rīgā (turpmāk – Rīgas krematorija), kuru uzņēmums apsaimnieko, pamatojoties uz savstarpēji noslēgto līgumu ar Rīgas domi (turpmāk – RD).

SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" savu darbību veic saskaņā ar LR MK noteikumiem Nr.600 "Kremācijas noteikumi", kas stājušies spēkā 2010.gada 3.jūlijā. Sākot no 1995.gada 13.jūlija līdz 2010.gada 1.jūlijam, spēkā bija MK noteikumi Nr.186 "Kremācijas noteikumi".

Sākotnēji, kad 1996.gada 5.martā tika noslēgts līgums Nr.06-376 (turpmāk – Līgums Nr.1) par Rīgas krematorijas ēkas un zemes nomu ar SIA "Rīgas krematorija" (reģ. Nr.40003190793), tā bija RD Īpašuma departamenta valdījumā. Līguma Nr.1 termiņš tika noteikts uz pieciem gadiem – līdz 2001.gada 4.martam. Pamatojoties uz 2001.gada 2.marta papildvienošanos Nr.2 starp RD Īpašuma departamentu un SIA "Rīgas krematorija", Līgums Nr.1 tika pagarināts līdz 2006.gada 5.martam.

Līgums Nr.1 paredzēja, ka nomnieks par nomas maksas summu gadā (577 246,00 LVL) veic ēkas kapitālo remontu. Ja līdzekļi tiek ietaupīti, tie tiek attiecināti uz nākošā gada remonta izdevumiem. Papildvienošanās 2001.gadā paredzēja, ka nomnieks nomas maksu kompensē ar ieguldījumiem ēkā nepieciešamajos kapitālajos remontos, kā arī ēkas un iekārtu modernizācijā, atbilstoši ikgadējam kopējam telpu nomas maksas apmēram (8504,72 LVL).

2005.gada 20.decembrī SIA "Rīgas krematorija" iesniedza RD Īpašuma departamentā iesniegumu ar lūgumu pagarināt 1996.gada 5.marta nomas līgumu līdz 2015.gada 5.martam.

2006.gada 14.martā SIA "Rīgas kremācijas centrs" (reģ. Nr.40003809140) iesniedza RD Īpašuma departamentā iesniegumu ar lūgumu noslēgt telpu un nomas līgumu par krematorija ēkas un zemes apsaimniekošanu un kremācijas pakalpojumu veikšanu.

2006.gada 25.septembrī SIA "Rīgas krematorija" iesniedza RD Īpašuma departamentā iesniegumu par savstarpējo norēķinu veikšanu, uz k RD Īpašuma departaments sniedza atbildi 2006.gada 7.decembrī, nosakot, ka RD Īpašuma departaments nepiekrīt SIA "Rīgas krematorija" veiktos ieguldījumus ieskaitīt maksājumos par nekustamā īpašuma faktisko lietošanu no Līguma Nr.1 termiņa izbeigšanās līdz tā atbrīvošanai ar nodošanas-pieņemšanas aktu, t.i., līdz 2006.gada 7.novembrim.

Pamatojoties uz RD Pilsētas īpašuma privatizācijas lietu komitejas sēdē Nr.66 pieņemto lēmumu, RD Īpašumu departaments 2006.gada 8.novembrī noslēdza nekustamā īpašuma (krematorija ēkas un zemes) nomas līgumu Nr.DI-06-243-lī (turpmāk – Līgums Nr.2) ar SIA "Rīgas kremācijas centrs" uz pieciem gadiem ar iespēju to pagarināt pēc termiņa beigām, noslēdzot rakstveida vienošanos.

Pamatojoties uz 2008.gada 19.marta un 2008.gada 2.jūnija SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" iesniegumiem un 2008.gada 30.jūnija RD Pilsētas īpašuma un privatizācijas lietu komitejas sēdē Nr.132 pieņemto lēmumu, RD Īpašumu departaments ar SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" lemj noteikt nomas termiņu līdz 2016.gada 11.novembrim, skaitot no nekustamā īpašuma Rīgā, Varoņu ielā 3a, nodošanas-pieņemšanas akta parakstīšanas.

SIA "Rīgas krematorija" (SIA likvidēta 2009.gada 5.novembrī) valdes priekšsēdētājs bija J.V., kas no 2006.gada 9.marta līdz 2009.gada 19.novembrim ir bijis vienīgais dalībnieks SIA "Rīgas kremācijas centrs – krematorija". Sākot no 2009.gada 19.novembra vienīgais dalībnieks SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" ir B.V.⁵, un vienīgais valdes loceklis ir J.V. (sākot no 2010.gada 28.aprīļa). Secināms, ka faktiski Rīgas krematorijā, sākot no 1996.gada, saimnieko viena un tā pati fiziska persona – J.V.

Ar RD priekšsēdētāja 2013.gada 28.februāra rīkojumu Nr.71-r, Rīgas krematorija ēka un zeme nonāca RD Mājokļu un vides departamenta valdījumā. Kā skaidro RD Mājokļu un vides departamenta pārstāvji, iepriekš minētais rīkojums paredz, ka RD Īpašumu departamenta 2006.gada 8.novembrī noslēgtā nomas Līguma Nr.2 ar SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" nosacījumi nemainās, kaut gan pašā RD rīkojumā Nr.71-r nav noteikumu, kas to paredz. 2013.gada 25.martā RD Īpašumu departaments nodod un RD Mājokļu un vides departaments pieņem valdījumā nekustamo īpašumu Rīgā, Varoņu ielā 3a (Rīgas krematorija ēku un zemi).

RD Mājokļu un vides departaments pirms nekustamā īpašuma pieņemšanas valdījumā 2010.gada 23.augustā ir pieprasījis līdzekļus projektam "Jaunas krāsns izbūve Rīgas krematorijā", kā pamatojumu nepieciešamībai norādot pieaugošo pieprasījumu pēc kremācijas pakalpojumiem, kā arī, lai nodrošinātu bezpiederīgo kremēšanu Rīgas pilsētas pašvaldībā. Šo RD Mājokļu un vides departamenta finanšu pieprasījumu krāsns izbūvei 2010.gada 2.septembra sēdē nolēma akceptēt un lūgt Rīgas domes Pilsētas attīstības departamentam finanšu līdzekļu piesaistišanu. Pirms RD Mājokļu un vides departamenta valdījumā nonāca Rīgas

⁵ Saskaņā ar LR Valsts ieņēmumu dienesta datu noliktavas sistēmas reģistra pamatdatiem, J.V. un B.V. ir radnieciskas saites.

krematorija, tas ir, 2011.gada 30.novembrī, starp RD Mājokļu un vides departamentu un SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" tika noslēgts nomas līgums Nr.DMV-11-444-lī par kremācijas krāsns nomu, kam termiņš noteikts 2016.gada 11.novembris.

RD Mājokļu un vides departaments un SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" 2014.gada 30.oktobrī noslēdza līgumu Nr.DMV-14-267-lī par nekustamā īpašuma nomu, kurā noteikta nomas maksa ne tikai par Rīgas krematorijas ēkas un zemes nomu, bet arī par vienu no kremācijas krāsnīm, kas atrodas ēkā.

Saskaņā ar MK 2010.gada 29.jūnija noteikumiem Nr.600 "Kremācijas noteikumi" 5. un 6.punktu kremācijas pakalpojumu LR teritorijā var sniegt tikai tādi komersanti, kas saņēmuši speciālu atļauju (licenci) veikt kremēšanas pakalpojumus, ko izdod pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā atrodas attiecīgā krematorija. Lai šādu atļauju (licenci) saņemtu, pašvaldībā jāiesniedz iesniegums, kurā prasība ir pielikumā pievienot dokumentu, kas apliecina komersanta tiesības izmantot nekustamo īpašumu (ēku) kremācijas veikšanai, ja šis nekustamais īpašums nav komersanta īpašumā. Kā norāda RD Mājokļu un vides pārstāvji, kā arī RD Kapsētu pārvalde, vienīgais licencētais uzņēmums LR teritorijā ir SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija". Savukārt no MK noteikumiem izriet, ka neviens cits komersants, izņemot SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" nemaz nav spējīgs iegūt šādu licenci, jo, lai iegūtu licenci par ēkas nomu, ir nepieciešams līgums ar RD Mājokļu un vides departamentu, kā valdījumā ir Rīgas krematorija ēka, turklāt jāņem vērā fakts, ka šāda ēka, kas paredzēta kremācijas veikšanai, ir tikai viena visā LR teritorijā.

Jāuzsver, ka Rīgas krematorijas ēkā saimnieko viena persona, kas noslēdza līgumu par nekustamā īpašuma nomu ar RD tikai uz iesnieguma pamata. Citiem komersantiem, kas, iespējams, vēlētos un būtu spējīgi nodrošināt kremācijas pakalpojumus, RD piederošajā nekustamā īpašumā par saimnieciski izdevīgākām cenām, nav bijušas iespējas nomāt Rīgas krematorija ēku jau 19gadus, līdz ar to saskaņā ar MK noteikumiem Nr.600 "Kremācijas noteikumi" nav iespējas iegūt licenci kremācijas pakalpojumu veikšanai.

SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" norāda, ka, tā kā tas ir vienīgais kremācijas pakalpojumu veicējs Latvijā, tad par konkurentiem uzskata Lietuvā un Igaunijā esošās krematorijas, uz kurām vairāki Latvijas apbedīšanas uzņēmumi ved kremēt mirušos.

Kā apgalvo RAB priekšsēdētājs, *"SIA "Paradisus" it kā ved mirušos kremēt uz Igauniju (cenas starpība kremēšanai starp Rīgu un Igauniju bija 20Ls). Tas, ka Igaunijā kremēt ir lētāk, ir tikai baumas. Ja cilvēks izvēlas kremēt, bet nevēlas ņemt, piemēram, muzikantus, nevajag ņemt tieši tos, ko nodrošina Rīgas krematorija*

– var ņemt APS piedāvāto. Cilvēki vairāk izvēlas apbedīšanu, tomēr kā norāda LAA priekšsēdētājs, kremācijas gadījumu skaits pieaug”.

SIA “Rīgas kremācijas centrs-krematorija” nav sadarbības ar slimnīcām un morgu, jo krematorijas ēkā tai ir pašai savas morga telpas. Uzņēmums, pamatojoties uz uzvarām valsts un pašvaldību iepirkumos, uz savstarpēju līgumu pamata sadarbojas ar RD un LR Tieslietu ministriju.

Kā problēmu SIA “Rīgas kremācijas centrs-krematorija” kremācijas pakalpojumu jomā norāda, ka daudzas Latvijas apbedīšanas firmas masu saziņu līdzekļos (presē, internetā) sniedz informāciju par to, ka tās piedāvā apbedīšanas pakalpojumus, tai skaitā kremāciju, lai gan saskaņā ar MK noteikumiem Nr.600, kremācijas pakalpojumus drīkst veikt tikai licencēts uzņēmums, kura rīcībā ir atbilstošs aprīkojums – kremācijas krāsnis. Tādējādi tās maldina patērētāju, piedāvājot pakalpojumus, kurus tās faktiski nesniedz, un, darbojoties vien kā starpnieki starp klientu un kremācijas uzņēmumu, gūst savam uzņēmumam materiālu labumu.

EAA valdes priekšsēdētājs norāda, ka Igaunijā ir četras krematorijas, Polijā 40, savukārt Latvijā drīzumā būs vēl viena krematorija, kas tikšot atvērta Valmierā.

Cenas Igaunijas krematorijās, kuras atrodas Tartu un Tallinā, salīdzinot ar cenām LR esošajā krematorijā Rīgā, skat. tabulā Nr.2.

Tabula Nr.2

Cenu salīdzinājums Latvijas un Igaunijas krematorijās

Rīga	Tartu, Tallina
Kremācija – 250,00 EUR	Kremācija Tartu – 235,00 EUR Kremācija Tallinā – 225,00 EUR
Morga pakalpojumi par diennakti – 7,00 EUR	Morga pakalpojumi par diennakti Tartu – 8,00 EUR Tallinā – 9,00 EUR
Steidzamā kremācija, kapsula, gravēšana (24 stundu laikā) – 490,00 EUR	Steidzamā kremācija/kremēšana bērū dienā Tartu- 275,00 EUR Tallinā - 259,00 EUR (šajā summā nav iekļauta kapsula, gravēšana – tās tiek norādītas atsevišķi šo krematoriju cenrāžos un ir robežās no 30-50 EUR)
Mirušā transportēšana pa Latviju - 0.6 €/ km	Transportēšana ārpus Tartu un Tallinas – 0,58 €/ km
Lielā atvadu zāle – 100,00 EUR Mazā atvadu zāle – 50,00 EUR	Lielā atvadu zāle (+ 8 sveces) Tartu – 35,00 EUR

	Tallinā lielās atvadu zāles izmantošana 65,00 EUR un mazās atvadu zāles izmantošana 30,00 EUR
Mirušā novietošana atvadu zālē un uz kremāciju vai kapličā – 23,00 EUR	Mirušā novietošana kapelā, lifts Tartu un Tallinā – 4,00 EUR
Mirušā pārvešana no izsaukuma vietas līdz krematorijai – 23,00 EUR	Transportēšana no morga vai mājām 50 km ietvaros Tartu– 53 EUR. Transportēšana no Tallinā esoša morga uz krematoriju – 30,00 EUR. Transportēšana no mājām Tallinā uz krematoriju – 25,00 EUR.

Avots: Uzraudzības lietā iegūtā informācija

Rīgas, Tallinas un Tartu krematorijās ir arī cita veida pakalpojumi, ko sniedz visi APS.

6. PAŠVALDĪBAS, KAS NODARBOJAS AR APS

Saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām" 15.panta 2.punktu gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību, tai skaitā, kapsētu un beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana, ir pašvaldības autonomā funkcija.

Pamatojoties uz likuma "Par Pašvaldībām" 21.panta pirmās daļas 14.punktu, kas nosaka, *ka "dome var izskatīt jebkuru jautājumu, kas ir attiecīgās pašvaldības pārziņā, turklāt tikai dome var noteikt, ja tas nav aizliegts vai noteikts ar likumiem vai Ministru kabineta noteikumiem, maksu par:*

- a) pašvaldības zemes, cita nekustamā un kustamā īpašuma lietošanu (iznomāšanu),
- b) pašvaldības dzīvojamā un nedzīvojamā fonda īri (nomu),
- c) pašvaldības ūdensvada un kanalizācijas lietošanu,
- d) pašvaldības piegādāto siltumenerģiju,
- e) sadzīves atkritumu savākšanu,
- f) licenču (atļauju) izsniegšanu,
- g) citiem pakalpojumiem".

Savukārt Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pants nosaka, ka publiska persona komercdarbību var veikt:

1. ja tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;

2. nozarē, kurā pastāv dabiskais monopols, tādējādi nodrošinot sabiedrībai attiecīgā pakalpojuma pieejamību;
3. stratēģiski svarīgā nozarē;
4. jaunā nozarē;
5. nozarē, kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi;
6. nozarē, kurā atbilstoši sabiedrības interesēm nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, pašvaldības ir tiesīgas nodarboties ar kapsētu uzturēšanu, t.i., sniegt pakalpojumus par maksu, attiecībā uz kapsētu labiekārtošanu, tīrības uzturēšanu, kapa vietu izveidošanu un uzturēšanu. Tomēr, ņemot vērā to, ka apbedīšanas pakalpojumu sniedzēji darbojas katrā pašvaldībā un spēj nodrošināt augstas kvalitātes pakalpojumus, pašvaldībām ir jāizvērtē, vai tās ar savu darbību, sniedzot apbedīšanas pakalpojums, nepārsniedz pašvaldībām piešķirtās tiesības un ar savām darbībām neierobežo APS darbības tirgū.

Izvērtējot Uzraudzības ietvaros iegūto informāciju, konstatējams, ka ir atsevišķas pašvaldības, kas darbojas APS tirgū, piedāvājot par maksu veikt tos pašus pakalpojumus, ko piedāvā veikt APS uzņēmumi, un kas nav saistīti tikai ar kapsētas uzturēšanu un ir ārpus pašvaldībai piešķirtajām tiesībām, kas tostarp izriet no Valsts pārvaldes iekārtas likuma.

Uzraudzības ietvaros tika pieprasīta informācija no deviņām lielākajām pašvaldībām (Daugavpils, Jelgavas, Jēkabpils, Jūrmalas, Liepājas, Ogres, Rēzeknes, Valmieras, Ventspils pašvaldībām) un Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta pakļautībā esošās Kapsētu pārvaldes par apbedīšanas pakalpojumu tirgu un pašvaldību iesaisti apbedīšanas pakalpojumu sniegšanā.

Rīga

Rīgas pašvaldībā ir saistoši Rīgas domes 2015.gada 28.aprīļa noteikumi Nr.145 "Rīgas pilsētas pašvaldības kapsētu darbības un uzturēšanas saistošie noteikumi", kas nosaka, ka par pašvaldības kapsētu uzturēšanu un apsaimniekošanu ir atbildīga Mājokļu un vides departamenta Kapsētu pārvalde (turpmāk – Kapsētu pārvalde). Saskaņā ar Kapsētu pārvaldes sniegto informāciju tā ir atbildīga kopumā par 20 kapsētu uzturēšanu Rīgas pilsētas pašvaldības teritorijā (t.i., ūdensapgāde, kapu rakšana, atkritumu izvešana, kapsētu būvju, ceļu u.c. remontdarbi utt.). Lielākoties pakalpojumi, ko Kapsētu pārvalde sniedz, ir par maksu saskaņā ar Rīgas domes 2013.gada 19.marta Rīgas domes lēmumu Nr.5964. Pakalpojumi, ko sniedz Kapsētu pārvalde, nemainās, bet dažkārt mainās cena, ko apstiprina Rīgas dome pēc nepieciešamības (reizi

1-3 gados). Kā norāda Kapsētu pārvaldes pārstāvji, konkurentu Kapsētu pārvaldei nav, jo saskaņā ar Rīgas domes saistošajiem noteikumiem Nr.145 tādus pakalpojumus var sniegt tikai Kapsētu pārvalde, jo kapsētu zeme pieder pašvaldībai. Kapsētu pārvalde par maksu sniedz dažādus ar kapsētu uzturēšanu saistītus pakalpojumus, kas ir pašvaldības kompetencē.

Ogre

Saskaņā ar datubāzes *firmas.lv* datiem APS SIA "Ogres Svēte" 100% daļas pieder Ogres novada domei. Kā norāda SIA "Ogres Svēte", tā ir Ogres novada pašvaldības 1992.gadā 21.decembrī dibināts uzņēmums, kas 2004.gada 16.janvārī reģistrēts Komercreģistrā, tās kapitāldaļu turētājs ir Ogres novada pašvaldība, un sabiedrība ir dibināta vienam mērķim saskaņā ar Vispārējās ekonomiskās darbības kvalifikācijas kodu NACE 1.1, kas aprakstīti Sabiedrības Statūtos. Sabiedrības pamatuzdevums ir kapu saimniecības uzturēšana, labiekārtošana un izmantošana, bērnu organizēšana un citas ar tām saistītās darbības un pakalpojumi, kā arī to nodrošināšana pašvaldības iedzīvotājiem. Sabiedrības darbībai ar novada pašvaldību ir noslēgts Līgums 2003.gada 4.jūlijā "Par kapu saimniecības uzturēšanu", kas grozīts 2013.gada 12.septembrī (pašv.reģistr.ar Nr.1-30.1-7118/2003), pievienojot Ogres pilsētas kapu teritorijai kapsētu "Smiltāji", kas atrodas Ikšķiles novada Tinūžu pagastā. Kapsētu pārvaldību sabiedrība veic kā apsaimniekotājs, ievērojot saistošos noteikumus "Ogres novada kapsētu apsaimniekošanas noteikumi" (2012.gada 22.februāris) un Ikšķiles novada pašvaldības būvvaldes apstiprināto teritorijas plānojumu saistošos noteikumus (Nr./2012) "Ikšķiles novada kapsētu izveidošanas, darbības un uzturēšanas noteikumi", kā arī citu normatīvo aktu un Ogres pašvaldības prasības. Uzņēmumam ir pienākums apglabāt visas pašvaldībā deklarētās mirušās, atrastās u.c. personas, neatkarīgi no tā, vai tām ir piederīgie, vai ir valsts pensija. Šādas personas apbedīšana tiek veikta kopā ar novada sociālo dienestu vai par uzņēmuma līdzekļiem.

SIA "Ogres Svēte" veic arī visus apbedīšanas pakalpojumus un ar to saistīto komercdarbību, par šiem pakalpojumiem nosakot cenu. SIA "Ogres Svēte" pieprasa vēlamo cenu par pakalpojumu, dod deputātu komisijai sīku šīs cenas skaidrojumu, un deputāti to nosaka pēc saviem ieskatiem. SIA "Ogres Svēte" pakalpojumu cenas nav mainītas kopš 2007.gada. SIA "Ogres Svēte" APS veic pēc Ogres pašvaldības apstiprinātiem standartiem, izmaksām un saistošiem noteikumiem, ievērojot LR normatīvos aktus un MK noteikumus.

Ventspils

LR Ventspils pilsētas dome KP iesniedza informāciju, ka Ventspils pilsētas pašvaldība ir vairāku kapitālsabiedrību daļu turētāja, tai skaitā pašvaldības SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts", kura atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem veic komercdarbību, tostarp arī sniedz apbedīšanas pakalpojumus. Pašvaldības SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" apbedīšanas pakalpojumu cenas nosaka, balstoties uz pašizmaksas aprēķinu, iekļaujot peļņas daļu. Kapitālsabiedrībā apbedīšanas pakalpojumu cenas apstiprina valde. Uzņēmums atlaides nepiešķir, un citu uzņēmumu cenas SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" cenu kalkulāciju neietekmē. Uzņēmums atzina, ka par konkurentiem neuzskata nevienu no Ventspils APS. Tas, sniedzot pakalpojumus, ievēro Ventspils pilsētas domes saistošo noteikumu Nr.5 "Ventspils pilsētas kapsētu darbības un uzturēšanas noteikumi" prasības. Pakalpojumus, ko sniedz PSIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" ietilpst kapa rakšana, mirušā iezārkošana, mirušā pārvietošana, apbedīšanas vietas dekorēšana un automašīnu izīrēšana mirušo pārvadāšanai, kā arī apbedīšanas piederumu tirgošana.⁶ Ventspils pilsētā reģistrēti trīs komersanti, kuri sniedz APS: SIA "Rieta", SIA "Djuma 4" un PSIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts".

Jelgava

Jelgavas pilsētas pašvaldības iestāde "Pilsētsaimniecība" sniedz maksas apbedīšanas pakalpojumus saskaņā ar Jelgavas pilsētas domes 2013.gada 24.oktobra lēmumu Nr.13/8 "Jelgavas pilsētas pašvaldības iestādes "Pilsētsaimniecība" maksas pakalpojumu apstiprināšana". "Pilsētsaimniecība" maksas pakalpojumu cenrādī ārpus kapu uzturēšanas un kopšanas pakalpojumiem par maksu (piemēram, kapu apkopšana, autotransporta iebraukšana kapsētas teritorijā kontrole, kapa izrakšana un aizbēršana u.c.) ir norādītas arī sēru ceremonijas piederumu cenas (piemēram, zvans, dekoratīvie svečturi, sēru karogi, kapu dvieļi, skujas celiņu izlikšanai un kapa noklāšanai u.c.), ko varētu nodrošināt jebkurš cits APS, kas Jelgavas pašvaldībā sniedz apbedīšanas pakalpojumus. Kā Jelgavas pilsētas pašvaldības administrācija norāda atbildē uz KP informācijas pieprasījumu, uzņēmumu, kas Jelgavas pašvaldībā sniedz apbedīšanas pakalpojumus, nav mazums – SIA "SO KORAD", SIA "VELIS A", SIA "Kapu saimnieks", IK "Likteņsvēce", IU "Marmorīāls", SIA "SO KONSALT", līdz ar to KP ieskatā, nav nekāda pamata tam, ka "Pilsētsaimniecība" tirgo sēru ceremonijas piederumus.

⁶ PSIA „Ventspils labiekārtošanas kombināts” apbedīšanas pakalpojumu izcenojumi. Pieejams: http://vlk.lv/wp-content/uploads/Apbedisana_cenradis.pdf

Rēzekne

Saskaņā ar Rēzeknes pilsētas domes sniegto informāciju Rēzeknē darbojas trīs APS – SIA "Dana", SIA "REVAN", SIA "Interfive". Pašvaldība un kapu apsaimniekotājs tikai kontrolē apbedīšanas pakalpojumu biroju sniegto pakalpojumu – izraktā kapa dziļumu atbilstoši Rēzeknes pilsētas domes 2012.gada 27.janvāra saistošo noteikumu Nr.3 "Rēzeknes pilsētas pašvaldības kapsētu darbības un uzturēšanas noteikumi" prasībām.

Pašvaldība slēdz līgumus ar kapavietas nomniekiem par noteiktu kapavietu skaita nomu (divas ir bezmaksas, trešā un katra nākošā ir par samaksu), kā arī bez maksas izsniedz APS atļauju apbedījumu veikšanai un pēc pieprasījuma izsniedz izziņas par piederīgo apbedījumiem.

Rēzeknes pilsētas pašvaldība kapu apsaimniekotāju izvēlas iepirkuma rezultātā, izvēloties saimnieciski izdevīgāko pretendentu, kas piedāvā zemāko cenu. Iepirkums par kapu apsaimniekošanu notiek katru gadu, līdz ar to apsaimniekotājs un tā sniegto pakalpojumu cenas katru gadu var mainīties. Apsaimniekotāja pienākumos ietilpst kapsētu koplietošanas teritoriju uzturēšana, zāliena pļaušana, tualetu kopšana, izsūknēšana, smilts, melnzemes, ūdens pievešana, vārtu, žoga, kāpņu, ūdenssūkņa remontdarbi, rindu, kapavietu nospraušana dabā.

Valmiera

Saskaņā ar Valmieras pilsētas pašvaldības sniegto informāciju Valmieras pilsētā darbojas šādi APS – SIA "TRIMO TRĪS", SIA "ORKS", SIA "PTX", SIA "RITUS". Saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām" 15.panta pirmās daļas 2.punktu viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību, t.sk., kapsētu izvietojumu un uzturēšanu. Pamatojoties uz likuma "Par pašvaldībām" 15.panta ceturto daļu, no iepriekš minētās autonomās funkcijas izrietošu pārvaldes uzdevumu – Pašvaldībai piederošo kapsētu uzturēšanu – pašvaldība ir deleģējusi SIA "VALMIERAS NAMSAIMNIEKS", uzdodot veikt kapsētu kopšanu un uzturēšanu, nosakot sniegt maksas pakalpojumus par:

- jaunas kapavietas vai jaunas ģimenes kapavietas vienreizējo nomas maksu, noslēdzot beztermiņa kapavietas nomas līgumu;
- kapavietas ierādīšana, uzmērīšana, kapavietas nospraušana dabā;
- kapličas nomu mirušā novietošanai līdz apbedīšanai;

- kapličas nomu bērū ceremonijas laikā un tās sakopšanu pirms un pēc ceremonijas (izņemot bērū ceremonijai nepieciešamo priekšmetu izvietošanu), zvanīšanu, kapsētas teritorijas sakopšanu pirms un pēc bērū ceremonijas;
- atļauju vienreizējai autotransporta iebraukšanai kapsētā;
- izziņu sagatavošanu un izsniegšanu.

Valmieras pilsētas kapsētas sniegto maksas pakalpojumu cenas ir noteiktas ar Pašvaldības domes 31.10.2013. lēmumu Nr.384 (protokols Nr.14, 2.§) "Par maksas pakalpojumu apstiprināšanu Valmieras pilsētas pašvaldības kapsētās" atbilstoši Pašvaldības 10.04.2008. saistošajiem noteikumiem Nr.49 "Par Valmieras pilsētas kapsētu uzturēšanu".

Jūrmala

Jūrmalas pilsētas pašvaldība nesniedz kapu uzturēšanas un apbedīšanas pakalpojumus, savukārt savas autonomās pašvaldības funkcijas deleģējusi pašvaldības kapitālsabiedrībai un saskaņā ar Pilnvarojuma līgumu PSIA "Jūrmalas kapi" (100% kapitāldaļu turētājs – Jūrmalas dome) nodrošina Jūrmalas pilsētas administratīvajā teritorijā esošo kapsētu uzturēšanu, gādājot par šo teritoriju labiekārtošanu un sanitāro tīrību, un par minētajiem pakalpojumiem kapitālsabiedrība saņem pašvaldības dotāciju. Starp Jūrmalas domi un PSIA "Jūrmalas kapi" 2005.gada 8.aprīlī noslēgts Pilnvarojuma līgums Nr.1.1-16.43/413 ar vairākām vienošanām un grozījumiem, kas paredz, ka PSIA "Jūrmalas kapi" veikt jaunu kapa vietu ierādīšanu, nospraušanu, uzmērīšanu dabā, sagatavošanu apbedījumam. Vienlaikus PSIA "Jūrmalas kapi" veic arī citus kapsētu apsaimniekotāja pienākumus, kas noteikti Jūrmalas pilsētas domes 2014.gada 4.septembra saistošajos noteikumos Nr.27 "Jūrmalas pilsētas pašvaldības kapsētu darbības un uzturēšanas noteikumi." Papildus, Jūrmalas pilsētas dome informē, ka apbedīšanas pakalpojumus, izņemot kapa rakšanas pakalpojumus, ko saskaņā ar minēto pašvaldības saistošo noteikumu 24.punktu Jūrmalas pilsētas pašvaldības kapsētās nodrošina kapsētu apsaimniekotājs, sniedz mirušā piederīgo izvēlēts apbedīšanas pakalpojumu sniedzējs, bet PSIA "Jūrmalas kapi" nodrošina tikai kapavietas ierādīšanu, nospraušanu un uzmērīšanu, kapavietas sagatavošanu pirms apbedījuma, kapa rakšanu un aizbēršanu, kā arī valdījumā nodoto kapliču iznomāšanu bērū ceremonijām.

Jēkabpils

SIA "Jēkabpils pakalpojumi" Jēkabpils pilsētas pašvaldībai pieder 151,00 kapitāldaļa (51,89003%) un SIA "AKUK" pieder 140,00 (48,10997%). 2014.gada 20.oktobrī pašvaldība ar SIA "Jēkabpils

pakalpojumi" ir noslēgusi Līgumu Nr.JPP 2014/37 "Pilsētas teritorijas apsaimniekošana un ielu ikdienas uzturēšana".

Pamatojoties uz noslēgto līgumu Pakalpojuma sniedzējs Jēkabpils pilsētas kapsētā veic:

- apbedīšanas procedūras organizēšanu (dokumentu noformēšana, līguma slēgšana, kapa vietu ierādīšana u.c.);
- pievadceļu, iekšējo ceļu un laukumu uzturēšanu, tīrīšanu un kopšanu – visu gadu;
- gājēju (sektoru) ietvju tīrīšanu – visu gadu;
- kapu tualetes uzturēšanu (tīrīšana, atsūknēšana, izvešana);
- atkritumu izvešana un konteineru uzturēšanu, tīrīšanu un kopšanu.

SIA "Jēkabpils pakalpojumi" apbedīšanas pakalpojumus nesniedz. Jēkabpils pilsētas kapsētu darbību nosaka Jēkabpils pilsētas domes 19.02.2009. saistošie noteikumi Nr.3 "Jēkabpils pilsētas kapsētas uzturēšanas un darbības saistošie noteikumi", saskaņā ar kuriem APS sava darbība ir jāsaskaņo ar kapsētas pārzini.

Jēkabpilī darbojas šādi APS: Apbedīšanas serviss "Rituāls", apbedīšanas pakalpojumu birojs "Sēru zvans", SIA "Brūklenājs".

Liepāja

Pašvaldībā ir izveidota Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas kapsētu pārvalde", kas, pamatojoties uz Liepājas pilsētas domes 2011.gada 17.februārī apstiprināto nolikumu Nr.5 "Liepājas pilsētas pašvaldības iestādes "Kapsētu pārvalde" nolikums", nodrošina pašvaldības autonomās funkcijas izpildi – kapsētu uzturēšana un uzturēšana. Kapsētu pārvalde veic nolikumā noteiktos uzdevumus, tajā skaitā sniedz iedzīvotājiem maksas pakalpojumus, kas saistīti ar apbedīšanu un kapavietas uzturēšanu. Kapsētu pārvaldes maksas pakalpojumi apstiprināti ar Domes 2008.gada 17.janvāra lēmumu Nr.15, kas grozīts 2009.gada 11.jūnijā (lēmums Nr.221) un 2009.gada 5.novembrī (lēmums Nr.392). Saskaņā ar apstiprināto pakalpojumu maksu Kapsētu pārvalde sniedz šādus ar apbedīšanu pakalpojumus – kapa rakšana, nelaiķa izvadīšana no kapličas, nelaiķa uzglabāšana un transportēšana, kā arī piedāvā nesēju – racēju pakalpojumus, nelaiķa apkopšanu. Saskaņā ar Kapsētu pārvaldes sniegto informāciju nesēju racēju pakalpojumi, nelaiķa apkopšanas un citi ar apbedīšanas un ceremonijas organizēšanu saistītie pakalpojumi Kapsētu pārvaldē nav pieprasīti.

Pēc Kapsētu pārvaldes rīcībā esošās informācijas Pašvaldībā darbojas šādi APS: SIA "RAINAR", SIA "Libra-A", IK "ARIONS" un privātpersona M.Šubins.

Saskaņā ar iepriekš minētajiem Liepājas domes lēmumiem Liepājas pašvaldības iestāde "Liepājas kapsētu pārvalde" veic ne tikai ar kapsētu uzturēšanu un ar kapa vietu ierādīšanu saistītus pakalpojumus, bet visa veida apbedīšanas pakalpojumus par maksu, ieskaitot mirušā transportēšanu, mirušā sagatavošanu bērū ceremonijai, bērū ceremonijas vadīšanu, aukstuma kameras nodrošināšanu u.c. pakalpojumus.

Daugavpils

Daugavpils pašvaldībai pieder 100% kapitāla daļas SIA "Labiekārtošana - D". Kapitālsabiedrības cenu politika tiek noteikta ar Daugavpils pilsētas domes priekšsēdētāja 2013.gada 27.maija rīkojumu Nr.285 "Par metodiskajiem norādījumiem maksas pakalpojumu cenu aprēķināšanas principiem kapitālsabiedrībās". Kapitālsabiedrības cenrādi un kalkulācijas apstiprina tās valdes loceklis.

Saskaņā ar 2013.gada 20.decembrī apstiprinātu SIA "Labiekārtošana - D" cenrādi kapitālsabiedrība sniedz ar apbedīšanu un kapa uzturēšanu saistītus pakalpojumus par maksu, ieskaitot mirušā transportēšanu no morga, mirušā sagatavošanu bērū ceremonijai, bērū ceremonijas piederumu tirgošanu u.c.

KP ieskatā ir pozitīvi vērtējams tas, ka pašvaldības kontrolē kapa apkopšanu un nodrošina kārtību kapsētās, tomēr ir pakalpojumi, ko attiecīgajās pilsētās sniedz APS un kas nav pašvaldību autonomā funkcija (piemēram, Liepājā, Ogrē, Daugavpilī, Ventspilī, Jelgavā). Šādu pakalpojumu sniegšana no pašvaldību vai to uzņēmumu puses neatbilst Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pantā noteiktajiem gadījumiem, atbilstoši šāda pakalpojumu sniegšanas nepieciešamība būtu izvērtējama.

Apbedītāju apmācības

Lai arī LR nav vienota normatīvā akta, kas regulētu apbedīšanas pakalpojumu sniegšanu, 2009.gadā, vadoties pēc profesiju klasifikatora, tika izveidota mācību programma/apmācības, ko apstiprinājusi LR Izglītības ministrija. Šī APS mācību programma ir akreditēta – ir ievērots izglītības standarts un prasības. Šādu apbedīšanas pakalpojumu sniedzēju mācību programmu ir iespējams apgūt Latvijas Pašvaldību mācību centrā (turpmāk – LPMC), kuru pabeidzot, tiek saņemts dokuments par izglītības iegūšanu. LPMC direktore kā galveno problēmu APS jomā norāda to, ka APS ir iekārtojušies slimnīcu teritorijās, pansionātos un to teritorijās (kas pieder pašvaldībām). Guntas Liepas ieteikums ir pašvaldību mājas lapās publicēt visus tos apbedīšanas pakalpojumu sniedzējus, kas godprātīgi un labi sniedz savus pakalpojumus.

Kopš 2004.gada Pašvaldību mācību centrā dažādas mācību programmas apbedīšanas pakalpojumu veikšanai ir pabeigušas 178 personas un 36 no tām saņēma izglītības dokumentu par akreditētas izglītības programmas pabeigšanu.

Profesijas klasifikatorā ir iekļauta profesija "apbedīšanas pakalpojumu darbinieki", un tās numurs ir 5163. Saskaņā ar profesiju klasifikatoru profesionālās darbības pamatuzdevumi ir – balzamēt, iezārkot, apglabāt, kremēt cilvēku liķus (mirušā uzglabāšana, sagatavošana apglabāšanai vai kremācijai, apbedīšanas un kremēšanas pakalpojumu nodrošināšana); noformēt sēru ceremonijas telpu, iznomāt to; transportēt mirušo (Latvijas teritorijā, ārpus Latvijas teritorijas un šīs procedūras veikšanai nepieciešamo dokumentu noformēšana); tirgot apbedīšanas piederumus; ražot zārkus (koka un tapsētos), ražot apbedīšanas piederumus – šūtos izstrādājumus un citur nekvalificētos apbedīšanas piederumus; vadīt sēru ceremonijas; teikt sēru runas un izpildīt sēru ceremonijas mūziku. Ir atsevišķas grupas profesijas: 5163 01 balzamētājs; 5163 02 iezārkotājs; 5163 03 kapracis; 5163 04 apbedīšanas pakalpojumu speciālists; 5163 05 sēru ceremoniju mākslinieks (vadītājs).

- IK "Rekviēms LP" norāda, ka vadītāja ir ieguvusi diplomu, ka ir tiesīga vadīt biroju, līdz ar to ieguvusi visas nepieciešamās zināšanas apbedīšanas jomā.
- SIA "KM Investīcijas" (Apbedīšanas Aģentūra Teika) norāda, ka vadās pēc LPMC izsniegtās kvalifikācijas Apbedīšanas pakalpojumu organizācija, kas iekļauj *Likumdošanas un sanitārās prasības, kas jāievēro, veicot kapu rakšanas pakalpojumus. Īsa ziņa par kapsētu projektēšanu (kapsētu teritorijas sadalīšana sektoros, rindās). Kapu racēju darba instrukcijas, drošības tehnika. Kapu rakšanas tehnoloģijas, darba rīki, rakšanas process: ziemā un vasarā. Mirstīgo atlieku pārāpbedīšana, virsapbedījumi, pierakšanās. Kremēta cilvēka mirstīgo atlieku apglabāšana, ievietojot urnu zemē un kolumbārijā. Aizgājēja apglabāšanas īpatnības dažādām konfesijām. Aizgājēja transportēšanas noteikumi: vietējie un starptautiskie. Ētikas, higiēnas un sanitārās prasības aizgājēja uzglabāšanā. Aksesuāra raksturs, stils un statuss lietišķās attiecībās un sēru ceremonijā. Stresa pārvaldība, koptēla veidošana un vizuālās informācijas dominante.*

7. SECINĀJUMI

1. Normatīvā regulējuma neesamība.

No Uzraudzības ietvaros iegūtās informācijas secināms, ka APS nozarē nav neviens kopējs normatīvs akts, kas šo nozari regulētu

valsts mērogā. Līdz ar to katrs APS darbojas pēc saviem principiem, kas rada nesakārtotību nozarē kopumā un nelabvēlīgi ietekmē tirgu, kā arī konkurences situāciju. Apbedīšanas pakalpojumi sevī ietver visus pakalpojumus, kas ir no mirušā uzglabāšanas morgā līdz bērū ceremonijas organizēšanai.

Ņemot vērā faktu, ka APS nozare ir svarīga sabiedrībai kopumā un šie pakalpojumi nav aizvietojami, ir nepieciešams izstrādāt konceptuāli vienotu šīs nozares normatīvo regulējumu. APS pakalpojumu normatīvā regulējuma neesamības dēļ izveidojušās vairākas būtiskas problēmas, no kurām kā svarīgākās var minēt – mirušo uzglabāšana neatbilstošās telpās, mirušo pārvadāšana ar neatbilstošu transportu, sniedzot apbedīšanas pakalpojumu, APS darbība slimnīcu teritorijās, kontroles un efektīva sankciju režīma neesamība pār visu minēto darbību veikšanu/neveikšanu, neatbilstošu veikšanu, pašvaldību un to uzņēmumu darbība APS nozarē, cenu un pakalpojumu necaurspīdīgums, kas maldina patērētājam un veicina negodīgu konkurenci. Normatīvā regulējama izstrādē iespējams ņemt vērā arī prasības, kas iestrādātas standartā LVS EN 15017:2006 "Bērū pakalpojumi - Prasības".

2. Konkurences ierobežošana, APS sasaistot ar slimnīcām.

Kā apstiprina paši patērētāji, tie izvēlas to APS, kas ir vistuvāk sasniedzams, paļaujoties uz pirmo informāciju, kas pieejama par APS. Līdz ar to APS, kas darbojas slimnīcu teritorijās un morgos, ir privilēģētā statusā attiecībā pret citiem APS, kam nav šī ekskluzīvā atrašanās vieta. Situācija, kad APS ilgstoši bez izsoles atrodas slimnīcu teritorijās kropļo konkurenci APS tirgū. Nepieciešams novērst, ka APS, kas darbojas slimnīcu teritorijās, darbojas neētiski ar mērķi, lai mirušā tuvinieks neizvēlētos citu APS, ko apstiprina vairākas sūdzības, ko saņēmušas slimnīcas gan no mirušo piederīgajiem, gan citiem APS. Arī SAC noslēgtie līgumi ar vienu konkrētu APS, kuram noslēgts telpu nomas līgums ar slimnīcu, ir privilēģija šim konkrētajam APS, līdz ar to, iespējams, liedzot citiem APS noslēgt līgumu ar SAC.

Situācija, kad slimnīcu teritorijās bez publiskas izsoles telpas nomā APS neatbilst godīgas komercdarbības principiem, ētikas normām, kā arī vistiešākajā veidā kropļo konkurenci apbedīšanas pakalpojumu tirgū, uz ko norāda gandrīz visi aptaujātie APS, patērētāji, RAB priekšsēdētājs, LAA priekšsēdētājs u.c.

3. Apbedīšanas pakalpojumu cenu necaurspīdīgums un informācijas trūkums par konkrētiem pakalpojumiem un to cenām.

Saskaņā ar Uzraudzībā iegūto informāciju no APS un patērētājiem ļoti bieži APS neidentificē katru pakalpojumu atsevišķi, patērētāji nav informēti, piemēram, kur uzglabā mirušo līdz bērnu ceremonijai, ar kādu transporta līdzekli mirušais tiek pārvadāts un vai šis transporta līdzeklis ir atbilstošs mirušo pārvadāšanai, vai pakalpojumu cenas ir ar vai bez PVN, kādas ir cenas par katru no pakalpojumiem atsevišķi (daudziem APS nav cenrāžu, kā arī, pārsvarā gadījumā, netiek izsniegti čeki par sniegtajiem pakalpojumiem) – nav izpratnes par to, kā veidojas pakalpojumu cena un cik tā ir pamatota.

Viss iepriekš minētais sagādā ļoti daudz neskaidrību patērētājiem, kuri bieži vien spiesti pirkt pakalpojumu, nezinot tā saturu. Turklāt atkārtoti uzsverams, ka apbedīšanas pakalpojuma pircējs nav "klasisks patērētājs", ņemot vērā psiholoģisko stāvokli tuva cilvēka zaudējuma gadījumā, kā arī būtisko laika ierobežojumu pakalpojuma sniedzēja izvēlei, lēmums par pakalpojuma sniedzēju vairumā gadījumu tiek pieņemts vairāk spontāni, nevis racionāli un izsvērti, tajā skaitā, iegūstot atsauksmes par potenciālajiem pakalpojuma sniedzējiem un salīdzinot to cenas. Kā apliecina Ziņojumā sniegtā informācija, nozares nesakārtotība šo patērētāja izvēli ne tikai sarežģī vēl vairāk, bet arī rada augstā daļā veida apšaubāmā un neētiskā rīcībai no APS pakalpojumu sniedzēju puses, tādējādi sagādājot aizgājēja tuviniekiem vēl papildus negatīvās emocijas, neaizsargātības un bezpalīdzības sajūtu.

Iepriekš minētie faktori potenciāli ietekmē arī konkurenci, jo patērētājam pat tad, ja tas vēlētos, ir ierobežota iespēja salīdzināt dažādu APS pakalpojumus, jo nav pieejama detalizēta informācija par konkrētu pakalpojumu un preču cenām.

4. Neētiska atsevišķu APS rīcība un kvalitātes kontroles trūkums.

APS un patērētāju aptaujas rezultāti liecina, ka daudzi APS ar neētiskām darbībām mēģina iegūt klientus, kā arī nesniedz kvalitatīvus pakalpojumus. Kā, piemēram, aptaujātās personas norāda, ka vienu konkrētu APS ieteikuši ārsti, māsiņas, policisti, ātro palīdzību šoferi, morga darbinieki u.c. personas, kas saistītas ar dokumentu kārtošanu saistībā ar mirušā nāvi. Visbiežāk piederīgie arī izmanto šo pirmo ieteikto APS, ņemot vērā emocionālo stāvokli, kādā tie atrodas. Minētais, iespējams, liecina par to, ka APS ir sadarbība ar konkrētajām personām par šāda "pakalpojuma" sniegšanu. Tāpat ir gadījumi, kad paši APS darbinieki, kam acīmredzot ir kāda saistība ar attiecīgo medicīnas iestādi, zvina piederīgajiem vai morgā strādājošais darbinieks ir vienlaikus APS. Tādējādi KP uzskata, ka attiecīgajiem darba devējiem būtu jānovērš iespēja darbiniekiem šādi rīkoties, tai skaitā nepieļaujot darbinieku

nonākšanu interešu konfliktā, strādājot vairākās savstarpēji saistītās darba vietās.

Ja sniegts līguma noteikumiem neatbilstošs pakalpojums, patērētāju tiesības aizsargā Patērētāju tiesību aizsardzības likums. Tomēr nav normatīvā regulējuma, kas noteiktu specifiskas apbedīšanas pakalpojumu nozares prasības, kādām pakalpojumam un APS darbībām būtu jāatbilst. Turklāt jāņem vērā apbedīšanas pakalpojumu nozares īpatnība – ievērojot psihiski emocionālo fonu, reti kurš patērētājs izvēlas sūdzēties par sniegto pakalpojumu pat tad, ja tas bijis nekvalitatīvs.

5. Pašvaldību iesaiste komercdarbībā APS jomā.

Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88.pantu nav pieļaujama situācija, ka pašvaldības sabiedrība ar ierobežotu atbildību (publiska persona) bez objektīva iemesla veic komercdarbību un gūst ienākumus, nodarbojoties ar APS un iejaucas privātā sektora sfērā, šajā gadījumā APS nozarē, kurā paši komercuzņēmumi ir spējīgi nodrošināt APS un rada savstarpējo konkurenci.

KP ieskatā ir pieļaujams un pozitīvi vērtējams tas, ka pašvaldības kontrolē kapu apkopšanu un nodrošina kārtību kapsētās, apsaimnieko tās, kas ir pašvaldību autonomā funkcija, tomēr ir pakalpojumi (piemēram, mirušā transportēšana, sagatavošana bērnu ceremonijai, izvadītāja nodrošināšana, bērnu ceremonijas piederumu tirgošana), kas neietilpst pašvaldību autonomajās funkcijās, jo tos spēj nodrošināt un nodrošina APS. Kapsētu uzturēšanas pakalpojumi stingri jānodala no tiem pakalpojumiem, ko sniedz APS. Pašvaldības nedrīkst radīt objektīvi nepamatotus ierobežojumus attiecībā uz APS darbībām, piemēram, piekļuve kapsētu teritorijai jebkurā laikā u.c. Pašvaldību iejaukšanās APS darbībās liek šķēršļus jaunu APS ienākšanai tirgū un mazina konkurenci APS tirgū. Pašvaldībām godprātīgi ir jāizvērtē, vai tās neiejaucās komercdarbībā, piemēram, ne tikai nodrošinot kapsētu uzturēšanu un apkopšanu, bet arī tirgojot apbedīšanas piederumus.

6. Kremācijas pakalpojuma sniedzēja monopolstāvoklis LR.

Rīgas krematorijas ēka un zeme jau 19 gadus būtībā ir vienas personas pārziņā, šobrīd, t.i., SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija". Rīgas krematorija šobrīd ir RD Mājokļu un vides departamenta valdījumā, kas ir atbildīgs par Rīgas krematorija iznomāšanu. SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" nomas līgums beigsies 2016.gada 11.novembrī, un, kā norādīja RD Mājokļu un vides departamenta pārstāvji, lai noslēgtu nākošo līgumu par

Rīgas krematorija nomu, uzņēmumam, kurš vēlās sniegt kremācijas pakalpojumus, ir nepieciešama licence, ko izsniedz pašvaldība. Lai šādu atļauju (licenci) saņemtu, saskaņā ar 2010.gada 29.jūnija MK noteikumiem Nr.600 "Kremācijas noteikumi" pašvaldībā jāiesniedz iesniegums, kura pielikumā jābūt pievienotam dokumentam, kas apliecina komersanta tiesības izmantot nekustamo īpašumu (ēku) kremācijas veikšanai, ja šis nekustamais īpašums nav komersanta īpašumā. Tas nozīmē, ka, lai iegūtu licenci, ir nepieciešams līgums ar RD Mājokļu un vides departamentu, kā valdījumā ir Rīgas krematorija ēka, par ēkas nomu, ņemot vērā faktu, ka šāda ēka, kas paredzēta kremācijas veikšanai, ir tikai viena visā LR teritorijā savukārt līguma noslēgšanai nepieciešama licence.

Ņemot vērā iepriekš minēto, citam komersantam, kas būtu gatavs sniegt kremācijas pakalpojumu, ir vai nu jāuzceļ sava krematorija, kas prasa ļoti lielus ieguldījumus, vai jānoslēdz nomas līgums par Rīgas krematoriju ar RD Mājokļu un vides departamentu, lai iegūtu licenci. Šobrīd SIA "Rīgas kremācijas centrs-krematorija" ir monopolstāvoklī, jo ir vienīgais, kas sniedz kremācijas pakalpojumus un kam ir licence, jo tam ir Rīgas krematorijas nomas līgums. Ja RD Mājokļu un vides departaments nerīkos publisku izsoli par Rīgas krematorijas nomas līguma noslēgšanu, nodrošinot šī procesa pilnīgu caurskatāmību un to, ka izsolē var piedalīties arī personas bez licences, ar nosacījumu, ka tās to saņem pirms pakalpojuma sniegšanas uzsākšanas, kremācijas pakalpojumu sniegšanā konkurence LR teritorijā nebūs arī turpmāk.

Pateicība

Konkurences padome pateicas uzņēmumiem, kas sniedza tirgus uzraudzības veikšanai nepieciešamo informāciju.

Par tirgus uzraudzībām

Konkurences padome veic tirgus uzraudzības – padziļinātu konkurences situācijas analīzi – mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību. Uzraudzības noslēguma ziņojums tiek publiskots, ja to neliedz informācijas pieejamības ierobežojumi un ja informācija par tirgu, kas iegūta papildus pārkāpuma konstatēšanai vai nekonstatēšanai, uzskatāma par būtisku.

Sabiedrības līdzdalības iespējas

*Anonīmas ziņošanas iespēja
Konkurences padomes interneta vietnē:
<http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>
Informēt Konkurences padomi par iespējamiem pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski (arī neatklājot savu identitāti).*

Konkurences padome

Brīvības 55, 2.korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
Fakss: +371 67242141
E-pasts: konkurence@kp.gov.lv

www.kp.gov.lv

[@KPgovLV](https://twitter.com/KPgovLV)